

Nr 34

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972: 79 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner.

Propositionerna

I propositionen 1972: 1, bilaga 11 (punkterna B 6—B 7 s. 22—27 och H 12 s. 144—146) har Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 3 januari 1972 föreslagit riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1972/73 statlig kreditgaranti lämnas för lån till yttre rationalisering, lån till inre rationalisering, jordförvärvslån, driftslån, maskinlån, lån till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m., lån till trädgårdsnäringsens rationalisering m. m., lån till rennäringens rationalisering m. m. samt lån till inköp av avelshästar och ridhästar med sammanlagt 303 000 000 kr., varav till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m. 4 milj. kr., till trädgårdsnäringsens rationalisering m. m. 9 milj. kr., till rennäringens rationalisering m. m. 2,5 milj. kr. samt till inköp av avelshästar och ridhästar 500 000 kr.,

2. till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.,

3. medge att under budgetåret 1972/73 statsbidrag beviljas till särskild rationalisering intill ett belopp av 17 000 000 kr.,

4. till Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kr.,

5. till Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

I propositionen 1972: 79 har Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 24 mars 1972 föreslagit riksdagen att

1. medge att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd får vidta de åtgärder som behövs för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73,

2. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om användningen av införselavgiftsmedel, som inflyter eller har influtit under regleringsåret 1972/73 eller tidigare regleringsår, och av andra i sam-

band med jordbruksregleringen under samma regleringsår inflytna eller inflytande avgiftsmedel,

3. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter,

4. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag,

5. medge att under budgetåret 1972/73 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering, m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kr.,

6. till Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kr.

I propositionen hemställer Kungl. Maj:t om bemyndigande att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra prisregleringen på jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73 i enlighet med de grunder som beslutades av 1971 års riksdag. Vidare läggs förslag fram om finansieringen av ökade kostnader för sockerregleringen till följd av ökningen av sockerbetsarealen på Gotland och Öland. Dessutom föreslås att medel ställs till förfogande för att begränsa fraktkostnaderna för konsumtionsmjölk till vissa områden i de fyra nordligaste länen. Förslag läggs fram om att Kungl. Maj:t bemyndigas använda ytterligare högst 30 milj. kr. av införselavgiftsmedel för mjölkregleringen, m. m.

För att främja produktion av mjölk föreslås att till begränsat utvecklingsbara jordbruksföretag med sådan produktion skall utgå statligt stöd i form av kreditgarantier samt bidrag till investeringar i mjölkkrum och gödselvårdsanläggningar.

Slutligen föreslås att bidrag skall kunna beviljas med högst 25 procent av kostnaderna för miljövårdande åtgärder som befunnits nödvändiga för befintliga jordbruks- och trädgårdsföretag. Stödet är avsett att utgå under de närmaste fem budgetåren.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1. 1972: 89 av herr Berndtsson i Bokenäs m. fl. (fp) vari hemställtts att riksdagen beslutar att statsbidrag enligt de grunder som tillämpas för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin jämväl skall kunna utgå till jordbruks- och trädgårdsnäringarna,

2. 1972: 149 av herr Ångström m. fl. (fp) vari hemställtts att riksdagen måtte besluta att det begränsade investeringsstödet för det norrländska jordbruket skall kunna utgå även till s. k. deltidjordbruk och vid nyetableringar,

3. 1972: 150 av herr Öhvall m. fl. (fp) vari hemställtts att riksdagen

hos Kungl. Maj:t måtte hemställa att förslag framlägges om stöd till utvecklingsbara företag som bedriver specialiserad bär- och växtodling inom inre stödområdet,

4. 1972: 200 av herrar Enlund (fp) och Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående jordbrukspolitikens följdverkningar inom andra samhällsområden, bl. a. glesbygdens övriga näringsliv, miljö- och naturvård samt livsmedelsberedskapen på längre sikt,

5. 1972: 264 av herr Gustafsson i Stenkyrka (c) vari hemställtts att riksdagen uttalar att rationaliseringsstödet till vissa jordbruk, i enlighet med Kungl. Maj:ts kungörelse SFS 1971: 420, utsträcks till att gälla även Gotlands län,

6. 1972: 266 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c) vari hemställtts att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i gällande bestämmelser att statsbidrag för täckdikning kan utgå i samtliga fall där åkerjorden i fråga bedöms bli bestående på längre sikt samt där investeringen i företaget uppgår till minst 10 000 kr. och att den för s. k. särskild rationalisering gällande högre bidragsprocenten skall tillämpas inom de delar av landet där sådan verksamhet bedrivs,

7. 1972: 543 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, hemställtts att riksdagen till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för budgetåret 1972/73 anvisar ett reservationsanslag av 45 000 000 kr.,

8. 1972: 544 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller 1. om utredning i syfte att överse 1967 års beslut om den framtida jordbrukspolitik i enlighet med vad i motionen 1972: 294 anförts samt att utredningsuppdraget måtte fullgöras så skyndsamt att förslag till åtgärder kan föreläggas riksdagen innan nu löpande treåriga prisavtal för jordbruket löper ut, 2. om utredning i syfte att framlägga förslag till förbättring av jordbrukets kredit- och kapitalförsörjning,

9. 1972: 547 av herr Krönmark m. fl. (m) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en så skyndsam översyn av lantbruksnämndernas verksamhet, i syfte att nå en bättre anpassning till jordbrukets aktuella behov, att förslag kan föreläggas nästa års riksdag,

10. 1972: 549 av herr Krönmark m. fl. (m) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående jordbrukets kapital- och kreditförsörjningsproblem i syfte att bl. a. förbättra lönsamheten och underlätta rekryteringen till näringen,

11. 1972: 558 av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Sundberg (m) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om framställningar rörande eventuell revidering av det internationella sockeravtalet i syfte att möjliggöra en utökning av sockerbetsarealen i Sverige,

12. 1972: 738 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) vari hemställtts att

riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, jordbruksdepartementets huvudtitel, punkt H 12. Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin a) medger att statsbidrag från anslaget får utgå till miljövårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen enligt samma grunder som gäller för industrin, samt b) beslutar att ifrågavarande reservationsanslag, som i statsverkspropositionen upptagits till 50 milj. kr., må uppföras under anslagsrubriken Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin, jordbruket och trädgårdsnäringen,

13. 1972: 740 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t ger till känna vad som i motionen anförts beträffande tillämpning av rationaliseringsstödet till vissa jordbruk (SFS 1971: 420),

14. 1972: 1239 av herr Antby m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla om 1. en undersökning beträffande utvecklingen inom jordbruksnäringen efter år 1967, samt 2. förslag till riksdagen med anledning av de vid undersökningen gjorda erfarenheterna,

15. 1972: 1244 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, hemställts 1. att riksdagen uttalar sig för att den inkomst- och standardmålsättning som ingick i 1967 års jordbrukspolitiska beslut snarast uppfylls, 2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att jordbruksnedläggelsens konsekvenser för andra näringar utredes, 4. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till speciella stödåtgärder för alternativa grödor i enlighet med vad i motionen anförts, 5. att riksdagen uttalar sig för att efter samråd med vederbörande parter sockerbetsarealen ökas till förslagsvis 50 000 ha, 6. att riksdagen uttalar sig för att insatser görs för att lantbrukets avbytarfråga snarast löses på ett sådant sätt att systemet kan utnyttjas även av mindre jordbruksföretag, 7. att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om prövning av möjligheterna att vid sidan om prishöjningar använda produktneutrala stödåtgärder, 8. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och kontinuerlig information till allmänheten angående jordbruksprisernas roll i det slutliga livsmedelspriset i konsumentledet,

16. 1972: 1250 av herr Gustafsson i Stenkyrka (c) vari hemställts att riksdagen uttalar sig för att efter samråd med producenter och avnämare sockerbetsarealen i vårt land utökas till förslagsvis 50 000 ha, samt att ca 800 à 900 ha av denna areal tilldelas Gotlands län,

17. 1972: 1273 av fru Nilsson i Kristianstad (c) och fru Olsson i Helsingborg (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att förslag skyndsamt utarbetas i syfte att ge trädgårdsnäringen ökade stimulansbidrag för rationaliserings- och miljövårdsåtgärder,

18. 1972: 1277 av herr Nilsson i Trobro m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om möjligheterna att lämna kreditgaranti för driftlån i kredit-sanerings syfte till pälsdjursuppfödare,

19. 1972: 1279 av herr Nisser m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen måtte besluta att statsbidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin bör utgå enligt gällande bestämmelser också till jordbruket och trädgårdsnäringsen, samt att anslagsrubriken i anledning därav bör ändras till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin, jordbruket och trädgårdsnäringsen m. m.,

20. 1972: 1281 av herr Norrby i Åkersberga m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att jordbrukspolitiken ses över med starkt ökad hänsyn till jordbrukets betydelse för miljö, sysselsättning, bosättningsalternativ m. m. med beaktande av vad som anförts i motionen,

21. 1972: 1285 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, hemställt att riksdagen beslutar att ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts rörande stöd till rationalisering av jordbruk i norra Sverige,

22. 1972: 1290 av herr Svanström (c) vari hemställt att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att ompröva den jordbrukspolitiska målsättningen även med hänsyn tagen till miljö- och trivselfaktorer för såväl brukare som allmänhet,

23. 1972: 1294 av herrar Svanström (c) och Pettersson i Örebro (c) vari hemställt att riksdagen beslutar att statligt bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin jämväl kan anvisas för anläggningar inom jordbruket,

24. 1972: 1297 av herr Svensson i Malmö m. fl. (vpk) vari hemställt att riksdagen under punkt H 12 i bil. 11 i statsverkspropositionen beslutar bevilja ett anslag om 10 milj. kr. samt att riksdagen beslutar uttala att subventioner åt privatföretagsamheten inte bör bli ett medvetet inslag i framtida miljöpolitik,

25. 1972: 1302 av herrar Wirtén (fp) och Berndtsson i Bokenäs (fp) vari hemställt att riksdagen uttalar sig för ett enhetligt stöd åt täckdikning och andra markförbättringar för all åkerjord som bedömts bestående, samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att nuvarande tillämpningsföreskrifter ändras i konsekvens med detta,

dels de i anledning av propositionen 1972: 79 väckta motionerna

1. 1972: 1632 av herr Göransson m. fl. (s, c, fp, m) vari hemställt att jordbruksnämnden bemyndigas att utöver förut beviljade 200 000 kr. ytterligare få disponera 100 000 kr. av regleringsmedel utanför fördelningsplanen för att bibehålla och i sinom tid överföra arméns ackordhöstorganisation på annan myndighet eller organisation,

2. 1972: 1648 av herr Berndtsson i Bokenäs m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts rörande översynen av vissa frågor inom jordbrukspolitiken, att riksdagen måtte besluta att åläggande från hälsovårdsnämnd ej skall krävas för att ansökan om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag skall kunna prövas,

3. 1972: 1649 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1972: 79 måtte

I. beträffande rationaliseringsstödet till begränsat utvecklingsbara jordbruksföretag medge a) att stöd må kunna utgå även för investering, som inte beräknas fullt möjliggöra en årlig mjölkproduktion av minst 50 000 kg, om särskilda skäl föreligger i enlighet med vad som anförts i motionen, b) att bidrag må kunna utgå även för godkända kostnader för fodersilos och utgödslingsanordningar, c) att bidrag må kunna lämnas även för nyetablering,

II. uttala att nuvarande pris på konsumtionsmjölk bör bibehållas under resterande avtalsperiod, vilket innebär att genom särskilda åtgärder momsbelastningen på 22 öre per kg konsumtionsmjölk successivt avvecklas, samt anvisa ett särskilt förslagsanslag på 200 milj. kr. för konsumtionsstöd till konsumtionsmjölk avseende budgetåret 1972/73,

III. godkänna vad i motionen har förordats i fråga om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag samt

IV. anhålla hos Kungl. Maj:t att den i propositionen aviserade utredningen får i uppdrag att pröva bl. a. frågan om jordbrukets kapitalförsörjningsfrågor i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. 1972: 1650 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen måtte uttala att ingen höjning av nu gällande konsumtionsmjölkpris skall ske under avtalsperioden, vilket innebär att genom prisreglerande åtgärder effekten av nuvarande momsbelastning på konsumtionsmjölken (ca 22 öre) successivt avlägsnas, samt att riksdagen måtte anvisa ett särskilt förslagsanslag på 200 milj. kr. för prisreglerande åtgärder för konsumtionsmjölk avseende budgetåret 1972/73,

5. 1972: 1651 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utreda övergång till lågprislinje för jordbruksprodukter och samtidigt undersöka distributionskostnaderna för livsmedel och komma med förslag om en minskning av dessa kostnader,

6. 1972: 1652 av herr Krönmark m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen i anledning av propositionen 1972: 79 måtte besluta att stödet för mjölkproduktion till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter bör — där särskilda skäl föreligger — medges även till företag som efter genomförd investering ej beräknas kunna uppnå en årlig mjölkproduktion av minst 50 000 kg samt att riksdagen måtte, i enlighet med vad i motionen anförts, uttala att den aviserade utredningen om jordbrukspolitiken bör ske utifrån nu gällande grundprinciper,

7. 1972: 1653 av herr Magnusson i Nennesholm m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1972: 79 beslutar 1. att det i propositionen föreslagna stödet skall utgå till jordbruk med en årlig mjölkproduktion av minst 30 000 kg samt 2. att det 25-procentiga bidraget till investeringar skall gälla förutom mjölkkrum och göd-

selvårdsanläggningar också för fodersilo av olika slag och att minsta bidrag skall utgöra 1 250 kr.,

8. 1972: 1654 av herr Norrby i Åkersberga (fp) vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1972: 79 måtte besluta att åtgärder för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde skall tillämpas även i vissa delar av skärgården i Stockholms län.

Utskottet har inhämtat yttranden över

motionerna 1972: 266 och 1972: 1302 från lantbruksstyrelsen och över

motionerna 1972: 200, 1972: 1281 och 1972: 1290 från lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet och Lantbrukarnas riksförbund.

Se bilagor 1—2 till detta betänkande.

Utskottet

I propositionen 1972: 79 hemställer Kungl. Maj:t om bemyndigande att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra prisregleringen på jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73 enligt de grunder som beslutades av 1971 års riksdag. Vidare hemställs om godkännande av i propositionen framlagda förslag om användningen av införselavgiftsmedel och andra avgiftsmedel, som inflyter eller influer i samband med jordbruksregleringen. I propositionen framläggs därjämte förslag om statligt stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter och om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag samt förslag rörande anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. Utskottet tar i det följande upp till närmare behandling i huvudsak de delar av förslagen som berörs av i ämnet väckta motioner.

I samband härmed redovisar utskottet också sina ställningstaganden till Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen (prop. 1972: 1, bil. 11) angående anslagen Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. och Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. jämte vissa motionsyrkanden i anslutning härtill.

Regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter. Genom beslut av 1971 års riksdag antogs de av jordbruksnämnden framlagda och av regeringen godtagna förslagen till prissättning på jordbrukets produkter för regleringsåren 1971/72, 1972/73 och 1973/74. Jordbruksnämndens förslag föregicks av överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation. Enligt riksdagsbeslutet skall mittpriser, prisgränser och införselavgifter för vissa jordbruksprodukter justeras den 1 juli 1972 och den 1 juli 1973.

Dessa justeringar kan beräknas tillföra jordbruket ca 134 resp. ca 55 milj. kr. Riksdagsbeslutet innebär vidare att ytterligare justeringar skall ske halvårsvis med början den 1 januari 1972 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån. Det ankommer på jordbruksnämnden att efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till fördelning av de totalbelopp, som skall tillföras jordbruket, och till de justeringar av prisnivån som behövs.

Den justering av mittpriser, prisgränser och införselavgifter som enligt 1971 års riksdagsbeslut kommer att ske i fråga om vissa varor den 1 juli 1972 och som enligt vad i det föregående anförts medför en inkomstförstärkning för jordbruket på ca 134 milj. kr. innefattar bl. a. en höjning av producentpriset (avräkningspriset) på mjölk med 3 öre per kg, vilket totalt motsvarar en inkomstökning av ca 104 milj. kr.

Enligt propositionen beräknas ca 444 milj. kr. komma att inflyta under regleringsåret 1972/73 i form av införselavgiftsmedel. Av dessa avses 338,2 milj. kr. fördelas till regleringsföreningarna för deras prisreglerande verksamhet inom den s. k. fördelningsplanen. Utskottet har inte någon crinran mot dessa beräkningar.

Av de införselavgiftsmedel som under det kommande regleringsåret inflyter utöver det totalbelopp som enligt det föregående skall fördelas till regleringsföreningarna, dvs. medel utanför förenämnda fördelningsplan, bör enligt departementschefen 25 milj. kr. liksom f. n. användas för att sänka partipriset på konsumtionsmjölk. Av odisponerade medel utanför fördelningsplanen bör vidare Kungl. Maj:t få använda ytterligare högst 30 milj. kr. för att förstärka regleringsekonomin för mjölk och mejeriprodukter eller på annat sätt stödja mjölkproduktionen och vad därmed hör samman.

Kännetecknande för 1971 års riksdagsbeslut om prissättningen på jordbrukets produkter under nu löpande treårsperiod är dels en strävan att väsentligt höja avräkningspriset på mjölk till jordbrukarna, dels en försiktighet med prishöjningar på andra produkter. Avsikten har varit att bryta den nedåtgående trenden i utvecklingen av mjölkproduktionen. Enligt propositionen synes vidtagna prisförbättringar på mjölk också ha inneburit en stimulans för sagda produktion.

I motionerna 1972: 1649 och 1972: 1650 framhålls att livsmedelspriserna till följd av gällande regler för jordbruksprisregleringen samt på grund av träffade löneavtal på arbetsmarknaden medför ökade kostnader för hela livsmedelshanteringen, som med nödvändighet måste medföra höjda varupriser. Enligt motionen 1972: 1649 har livsmedelspriserna stigit något mer än priserna i allmänhet. Samtidigt framhålls dock att vissa andra priser stigit väsentligt mer. Ytterligare prishöjningar på livsmedlen är att vänta. Med hänsyn till den betydande andel mjölkkonsumtionen utgör i framför allt barnfamiljernas livsmedelsbudget finns

det enligt motionärerna särskilda skäl att ingripa i prisbildningen på konsumtionsmjölk. När det gäller att motverka en ytterligare urholkning av nyssnämnda familjers konsumtionskraft är det enligt motionärerna naturligt att i första hand söka hindra ytterligare höjning av konsumentpriset på mjölk. I de båda motionerna räknar man med att det behövs 200 milj. kr. för att hålla nuvarande pris oförändrat under hela det kommande regleringsåret och föreslår att för nästa budgetår anvisas ett särskilt förslagsanslag på sagda belopp att användas för ändamålet. Motionärerna anmäler samtidigt sin avsikt att återkomma till finansieringsfrågan i samband med behandlingen av den s. k. kompletteringspropositionen.

Med anledning av vad nu anförts vill utskottet erinra om att de regler för prissättningen på jordbrukets produkter under perioden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974 som godkändes av förra årets riksdag i allt väsentligt ligger i linje med de principer för prissättningen och prisregleringens allmänna utformning som riksdagen fastställde år 1967. 1971 års riksdagsbeslut innebar sålunda att dåvarande mittpriser och prisgränser samt inom prisgränserna fasta införselavgifter för vissa viktiga varor skulle gälla även i fortsättningen. Gällande normalinförselavgifter resp. principer för beräkning av rörliga avgifter överfördes med vissa mindre undantag till nu löpande regleringsperiod. Enligt uttalanden vid förra årets riksdag (JoU 1971: 43) i frågan om valet av prislinje borde liksom dittills t. v. bibehållas ett högprissystem, som dock skulle kunna modifieras i olika hänseenden i prissänkande syfte. Nu fastställda regler för prisregleringen har också utformats enligt dessa riktlinjer. Detta gäller också i propositionen 1972: 79 framlagda förslag. Enligt utskottets mening finns ingen anledning för riksdagen att nu frångå den ståndpunkt som riksdagen förra året intog i hithörande fråga. Ett bifall till det föreliggande motionsyrkandet skulle enligt utskottets mening innebära ett väsentligt avsteg från nu gällande prissättningsprinciper, som kunde medföra vittgående konsekvenser, vilka är svåra att utan närmare utredning bedöma. Utskottet är mot bakgrund av det anförda inte för sin del berett biträda motionerna 1972: 1649 och 1972: 1650 i nu berörda avseende.

Innevarande regleringsår får av regleringsmedel utanför fördelningsplanen disponeras 200 000 kr. som bidrag till kostnaderna för arméns ackordshästorganisation. Åtgärden, som motiverades med att man härigenom kunde stödja den inhemska aveln och bibehålla en viss dragkraftsreserv, beslöts i anslutning till yrkande från jordbrukets förhandlingsdelegation och framställning från Avelsföreningen för svenska varmblodiga hästen. I propositionen 1972: 79 föreslås att även nästa regleringsår ett belopp av 200 000 kr. skall få disponeras för nyssnämnda ändamål. I anslutning härtill yrkas i motionen 1972: 1632 att jordbruksnämnden bemyndigas att utöver angivna belopp disponera ytterligare

100 000 kr. av regleringsmedel utanför fördelningsplanen. I propositionen föreslaget belopp är enligt motionärerna inte tillräckligt för att möjliggöra att ackordshästorganisationen kan bibehållas i avvaktan på att den i sinom tid överförs från armén till annan myndighet eller organisation.

Utskottet tillstyrker att regleringsmedel utanför fördelningsplanen även nästa regleringsår används för bidrag till kostnaderna för arméns ackordshästorganisation. Av skäl som anförts i motionen 1972: 1632 kan emellertid ifrågasättas om det i propositionen beräknade beloppet 200 000 kr. är tillräckligt för ändamålet. Utskottet kan därför biträda förslaget att jordbruksnämnden bemyndigas att utöver nämnda belopp använda ytterligare högst 100 000 kr. för detta ändamål.

Såsom redovisas i propositionen har Kungl. Maj:t genom beslut den 10 mars 1972 medgivit — under förbehåll att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förslag i fråga om hur de ökade kostnaderna för sockerregleringen skall täckas — att sockerbetsarealen på Gotland och Öland får öka med 700 resp. 500 ha fr. o. m. i år. De ökade kostnaderna för sockerregleringen under regleringsåren 1972/73 och 1973/74, som bedöms inte komma att överstiga 2 milj. kr. per regleringsår, bör enligt departementschefens förslag täckas med införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. Som grund för beslutet ligger en framställning från Lantbrukarnas riksförbund vilken tillstyrks av statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen samt länsarbetsnämnderna i Gotlands och Kalmar län. Den ökade sockerbetsarealen på Gotland är i första hand avsedd att komma de odlare till godo som berörs av en nedläggning av Klinto by konservfabrik. Utskottet har för sin del inte något att invända mot Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag och föreslår alltså att riksdagen godkänner detsamma. Med detta får också det yrkande om ökning av sockerbetsarealen på Gotland, som framförts i den vid årets början väckta motionen 1972: 1250, anses ha blivit tillgodosett.

Utskottet tillstyrker även i propositionen framlagt förslag att jordbruksnämnden under regleringsåret 1972/73 får disponera högst 200 000 kr. av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde till vissa områden i de fyra nordligaste länen. Härigenom kan man, som sägs i propositionen, utjämna de högre priser på mjölk och grädde som vissa konsumenter som bor avläset från mejerier f. n. drabbas av, sedan mejerierna av ekonomiska skäl lagt ned en del av sina distributionslinjer och därför andra för konsumenterna mera kostsamma distributionsformer måste anlitas. Utskottet delar departementschefens uppfattning att det är angeläget ur rättvisesynpunkt att angivna prisutjämning kommer till stånd. Däremot finner sig utskottet inte ha tillräckligt underlag för att, såsom föreslås i motionen 1972: 1654, förorda att tillämpningsområdet för ifrågavarande fraktkostnadsutjämning utvidgas till att omfatta jämväl vissa delar av skär-

gården i Stockholms län. Utskottet vill framhålla att jordbruksnämnden innan nämnden framlagt nu förevarande förslag om fraktkostnadsutjämnning beträffande vissa områden i norra Sverige haft överläggningar och nått samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation.

Statligt stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter samt vissa andra frågor rörande jordbrukets rationalisering, m. m. I propositionen 1972: 79 föreslås att statligt stöd vid investeringar skall kunna utgå till mjölkproducerande jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter. Detta stöd är avsett att övergångsvis underlätta fortsatt eller utvidgad mjölkproduktion vid sådana företag i avvaktan på att rationella mjölkföretag byggs upp i tillräcklig omfattning. Tanken på att utvidga rationaliseringsstödet på detta sätt framfördes redan föregående år i propositionen 1971: 116. Riksdagen biträdde då förslaget att pröva möjligheterna till en sådan utvidgning (JoU 1971: 43, rskr 1971: 225).

Stödet bör enligt förevarande proposition lämnas främst i form av statlig lånegaranti. Sådan garanti bör utgå för driftslån till inköp av djur, maskiner m. m. samt till lån för yttre och inre rationalisering. Vidare föreslås statsbidrag kunna utgå med högst 25 procent av kostnaden för gödselvårdsanläggning och mjölkkrum. Stöd bör enligt propositionen endast utgå till företag som beräknas kunna efter genomförd investering uppnå en årlig mjölkproduktion av minst 50 000 kg. Vidare anges som villkor för stöd böra gälla bl. a. att brukarens försörjningsmöjligheter bedöms bli bättre genom investeringen samt att stödet inte blir ett hinder för rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Den föreslagna stödformen avses gälla från den 1 juli 1972 till den 30 juni 1981 och tillämpas endast i de södra och mellersta delar av landet, där bestämmelserna om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk ej gäller.

Utskottet anser det i likhet med departementschefen motiverat att införa ett investeringsstöd till mjölkföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter. I de motioner som har väckts i anledning av förslaget görs inga invändningar mot dess huvudlinjer utan föreslås endast ändringar i fråga om vissa detaljer.

Den i propositionen föreslagna nedre gränsen i fråga om storleken på de företag som avses kunna få nu föreslagna stöd tas sålunda upp till behandling i motionerna 1972: 1648, 1972: 1649, 1972: 1652 och 1972: 1653. Enligt den sistnämnda motionen bör stödet kunna utgå till jordbruk med en årlig mjölkproduktion av minst 30 000 kg. I de övriga motionerna accepteras den i propositionen föreslagna gränsen 50 000 kg mjölk per år såsom grundregel, dock görs det tillägget att den bör kunna underskridas om särskilda skäl talar därför. Som exempel anges att stöd bör kunna utgå om en ökning av produktionen till en något lägre nivå ändå beräknas leda till att brukaren får möjlighet att uppnå

en tillfredsställande försörjning under sin återstående verksamhetstid. I anslutning härtill vill utskottet anföra att det i propositionen framlagda förslaget i nu förevarande avseende synes utskottet väl avvägt med hänsyn till syftet med nu ifrågavarande stöd. Någon sådan ändring av villkoren som anges i motionen 1972: 1653 kan utskottet således inte förorda. Gränsen avser emellertid såsom framgår av det föregående storleken av den årliga mjölkproduktion som företaget beräknas kunna uppnå efter genomförd investering. Som förslaget utformats möjliggörs enligt utskottets mening en tillämpning som i allt väsentligt bör kunna tillgodose motionärernas önskemål i övrigt. Det bör således inte vara uteslutet att, om särskilda skäl föreligger, stöd utgår även om investeringen resulterar i en ökning av produktionen till en något lägre nivå än den i propositionen angivna. Något särskilt uttalande från riksdagens sida i anledning av förevarande motionsyrkanden anser utskottet därför inte erforderligt.

I motionerna 1972: 1649 och 1972: 1653 föreslås att statsbidrag skall kunna utgå förutom till mjölkkrum och gödselvårdsanläggning även till fodersilo. Enligt den förstnämnda motionen bör bidrag vidare kunna beviljas till utgödslingsanordning.

Förslaget att statsbidrag skall kunna utgå till mjölkkrum och gödselvårdsanläggningar har av lantbruksstyrelsen motiverats med att vissa minimikrav, som fördyrar byggnaderna, måste ställas på dem med hänsyn till miljöskyddsbestämmelser och kvalitetskrav på produkterna. Motsvarande gäller såvitt utskottet kan finna inte för byggnaderna eller deras inredning i övrigt. Vad gäller yrkandet om bidrag till fodersilo får utskottet f. ö. hänvisa till de stödmöjligheter till anläggningar bl. a. för tillvaratagande av pressaft från silo som öppnas vid bifall till vad utskottet i det följande anför om miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Avgränsningen av vad som skall räknas in i bidragsunderlaget i samband med utförande eller förbättring av gödselvårdsanläggning kan dock behöva övervägas ytterligare. Det kan sålunda befinnas nödvändigt att vid utförande av förvaringsutrymmen för gödsel, urin och pressaft även ordna för uttransport av gödseln från ladugården. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, lantbruksstyrelsen att besluta huruvida och i vilken utsträckning kostnad för utgödslingsanordning som byggs i samband med gödselvårdsanläggning jämväl skall få räknas in i bidragsgrundande belopp. I övrigt bör nu ifrågavarande motionsyrkanden enligt utskottets mening inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Statsbidrag bör enligt motionen 1972: 1649 kunna lämnas även för nyetablering vid begränsat utvecklingsbara jordbruksföretag. Departementschefen har i denna fråga hänvisat till lantbruksstyrelsens förslag. Styrelsen har anfört att stödet i princip är avsett att möjliggöra för

jordbrukare som redan driver mjölkproduktion vid företag med begränsade utvecklingsmöjligheter att fortsätta därmed, varför stöd till nyetablering på sådan brukningsenhet inte bör komma i fråga. Detta innebär bl. a. att stöd till nyetablering i form av jordförvärvslån eller driftslån inte bör kunna beviljas. Något absolut hinder att bevilja stöd i form av statsbidrag och lånegaranti till inre rationalisering m. m., sedan ett jordbruksföretag bytt brukare, synes inte ha varit avsett. Sådant generellt hinder torde heller inte vara motiverat. Däremot vill utskottet i likhet med lantbruksstyrelsen framhålla vikten av att man vid prövningen av ifrågakvarande ärenden även beaktar andra realistiska alternativ som kan föreligga särskilt för en yngre brukare vid sidan av en investering i ett företag med svag lönsamhet. Såväl möjligheterna att genom köp eller arrende anskaffa ett bärkraftigt jordbruksföretag som andra utkomstmöjligheter bör i sådana fall övervägas, innan stöd beviljas. Med hänsyn till det anförda torde motionsyrkandet om stöd till nyetablering inte behöva föranleda någon riksdagens åtgärd.

Statsbidrag till åtgärd för inre rationalisering utgår enligt gällande bestämmelser inte om bidragsbeloppet skulle bli lägre än 2 500 kr. Denna gräns, som tidigare låg högre, fastställdes föregående år i enlighet med beslut av riksdagen och gäller såväl enligt rationaliseringskungörelsen som enligt de särskilda bestämmelserna för begränsat utvecklingsbara företag i norra Sverige. Även för det här behandlade stödet bör i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag angivna bidragsgräns gälla. Detta innebär att utskottet avstyrker förslaget i motionen 1972: 1653 att gränsen sätts till 1 250 kr.

Utskottet behandlar i detta sammanhang ett antal motioner om stödet till jordbrukets rationalisering i övrigt som väckts vid riksdagens början.

Statsbidrag bör enligt motionerna 1972: 266 och 1972: 1302 kunna utgå till täckdikning av all åkerjord som bedöms bli bestående på längre sikt. Enligt den sistnämnda motionen bör därtill andra markförbättringar avseende bestående åkerjord vara bidragsberättigade. Enligt den andra motionen bör den för särskild rationalisering gällande bidragsprocenten, dvs. högst 40 procent, tillämpas i de delar av landet där sådan verksamhet bedrivs. Enligt motionen 1972: 1302 bör ett enhetligt stöd till täckdikning utgå.

Sedan år 1967 gäller att statsbidrag till åtgärd för inre rationalisering som regel endast beviljas om åtgärden sker i samband med genomgripande och kapitalkrävande yttre rationalisering och innebär sådan investering som kan antas medföra påfrestning på sökandens likviditet. Lantbruksstyrelsen har i remissyttrande över nu ifrågakvarande motioner redovisat att den årliga täckdikningsverksamhetens omfattning under de senaste åren varit något större än genomsnittligt under 1950-talet men något mindre än vid mitten av 1960-talet. Styrelsen har beräknat att ett

bifall till motionerna skulle innebära behov av att öka bidragsramarna med ett belopp av storleksordningen 15 milj. kr. Frågan om eventuell utvidgning av rationaliseringsstödet i form av ökade bidragsmöjligheter till investeringar bör enligt lantbruksstyrelsen ses i ett vidare sammanhang. Om en utökning av bidragsstödet skall ske, torde det enligt styrelsen f. n. finnas investeringar som är angelägnare att stödja än täckdikning. Utskottet utgår från att lantbruksstyrelsen, såsom central förvaltningsmyndighet för ärenden om lantbruket och lantbrukets rationalisering följer utvecklingen på förevarande område. Det bör ankomma på styrelsen att föreslå de ändringar i gällande rationaliseringsbestämmelser som härvidlag kan befinnas motiverade. Mot bakgrund av det anförda finner utskottet att förevarande motioner inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt motionen 1972: 1277 bör statligt stöd till pälsdjursuppfödning kunna utgå i form av statlig garanti för driftslån i kreditaneringssyfte enligt de bestämmelser som föregående år infördes i rationaliseringskungörelsen. Utskottet får i anledning härav anföra att enligt gällande tillämpningsföreskrifter till rationaliseringskungörelsen pälsdjursuppfödning ej räknas till jordbruksproduktion och således inte erhåller stöd enligt denna kungörelse. Ekonomiskt stöd till pälsdjursuppfödning kan däremot utgå enligt kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri. Utskottet finner inte anledning föreslå någon ändring härutinnan och avstyrker således bifall till motionen.

Stödet till rationalisering av jordbruk i norra Sverige behandlas i några motioner. Enligt motionen 1972: 150 utgår ej statligt stöd till specialiserad växtodling. Det framhålls såsom möjligt att på vissa jordbruksföretag i Norrland bedriva sådan odling, omfattande exempelvis potatis, morötter, matkålrötter, rödbetor, vinbär, jordgubbar m. m. Kungl. Maj:t bör enligt motionen framlägga förslag om stöd till utvecklingsbara företag som bedriver specialiserad bär- och växtodling inom inre stödområdet. I anledning av motionen får utskottet erinra om att statligt stöd till rationalisering av trädgårdsföretag kan beviljas enligt bestämmelserna i kungörelsen (1968: 377) om statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering. Trädgårdsproduktion som kompletterande produktionsgren vid ett jordbruksföretag kan enligt gällande bestämmelser inräknas i begreppet jordbruksproduktion och således erhålla stöd enligt de för jordbrukets rationalisering gällande bestämmelserna. Såsom anförs i motionen pågår försök med bärodling på flera håll i Norrland. Inom länsstyrelsen i Norrbottens län pågår vidare utredning om möjligheterna att utveckla bärodlingen. Med hänvisning till de möjligheter som finns att stödja specialiserad växtodling vid jordbruks- och trädgårdsföretag samt det utredningsarbete som pågår finner utskottet motionen inte böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna 1972: 149 och 1972: 1285 föreslås att det stöd, som enligt kungörelsen (1971: 420) om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk kan lämnas till begränsat utvecklingsbara jordbruk i norra Sverige, skall kunna utgå även till deltidjordbruk och vid nyetableringar.

Utskottet får erinra om att nämnda investeringsstöd enligt föregående års riksdagsbeslut avses kunna utgå i samband med viss upprustning av jordbruk som inte inom överskådlig tid erfordras för rationaliseringsändamål och som utgör ett tillfredsställande försörjningsunderlag för brukaren och hans familj. En ytterligare förutsättning är att brukarens inkomst huvudsakligen kommer från jord- eller skogsbruket på den aktuella brukningsenheten. Vid bedömningen bör också hänsyn kunna tas till andra bestående förtjänstmöjligheter på orten av exempelvis skogsbruk, turism och fiske. Syftet med stödet är att förbättra försörjningsmöjligheterna under den återstående yrkesverksamma tiden för nuvarande brukare. Den i motionerna begärda utvidgningen av förevarande investeringsstöd att gälla även deltidjordbruk står enligt utskottets mening inte i överensstämmelse med stödets syfte, varför dessa yrkanden avstyrks. Av samma skäl bör ej heller någon ändring ske av föregående års riksdagsbeslut i fråga om stödgivningen i samband med nyetablering.

I motionen 1972: 740 tas upp frågan om tillämpningen av den nyssnämnda bestämmelsen enligt vilken statligt stöd endast lämnas om brukarens inkomst huvudsakligen kommer från jord- och skogsbruket på brukningsenheten. Enligt motionen är det ofta så att hustrun sköter lantbruket, medan mannen har förvärvsarbete utanför fastigheten. Motionärerna synes mena att mannen därvid inte bör betraktas som brukare av jordbruksföretaget utan att endast hustruns inkomster bör beaktas vid inkomstprövningen. Enligt vad utskottet inhämtat tillämpas nu ifrågakavande bestämmelse så att det i princip är den reelle brukarens inkomster som beaktas. Denna tillämpning synes tillgodose de önskemål som framförts i motionen varför densamma inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en annan vid riksdagens början väckt motion, 1972: 264, föreslås att bestämmelserna om investeringsstöd till begränsat utvecklingsbara jordbruk i norra Sverige utsträcks att gälla även Gotlands län. Motionären anser detta vara motiverat av förhållandena inom det gotländska jordbruket och näringslivet i övrigt. Bl. a. nämns att Gotland sedan den 1 juli 1971 ingår i det s. k. allmänna stödområdet.

Utskottet får med anledning av motionen erinra om att den allmänna arbetsmarknadssituationen och behovet av att utveckla näringslivet endast utgjorde en del av de motiv som låg till grund för avgränsningen av de delar av landet, inom vilka enligt 1971 års riksdagsbeslut särskilt jordbruksstöd skulle utgå. En annan och väsentlig del av motiven gällde de speciella förhållandena inom jordbruksnäringen. Dessa förhållanden

torde på Gotland närmare överensstämma med dem som förekommer i övriga delar av södra och mellersta Sverige än med dem som råder norrut i landet. Att utvidga det för norra Sverige speciellt avsedda stödet att gälla även Gotland finner utskottet därför inte vara påkallat. Vid riksdagens bifall till vad utskottet i det föregående förordat om investeringsstöd till begränsat utvecklingsbara mjölkföretag blir f. ö. motionsyrkandet delvis tillgodosett.

Statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Sedan år 1969 utgår statsbidrag till vatten- och luftvärdande åtgärder inom industrin. Enligt beslut av årets riksdag (prop. 1972: 1, JoU 1972: 1, rskr 1972: 72) har bidragsområdet utsträcks att även omfatta bullerreducerande åtgärder. I propositionen 1972: 79 anför departementschefen att han finner det skäligt att statsbidrag utgår till befintliga jordbruks- och trädgårdsföretag som vidtar motsvarande miljövärdande åtgärder. Enligt departementschefen bör statsbidraget utgå med högst 25 procent av godkänd kostnad. Utskottet har inte något att invända mot vad departementschefen sålunda anfört och tillstyrker därför att bidragsgivningen till miljövärdande åtgärder på angivet sätt utsträcks till att omfatta också jordbruks- och trädgårdssektorn. Vid riksdagens bifall härtill synes bl. a. de yrkanden som framförts i de vid riksdagens början väckta motionerna 1972: 89, 1972: 738, 1972: 1273, 1972: 1279 och 1972: 1294 bli tillgodosedda. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida erfordras därför inte i anledning av dessa motioner.

Som villkor för nu ifrågavarande bidrag bör enligt propositionen bl. a. gälla att vederbörande myndighet funnit åtgärden nödvändig ur miljövärdssynpunkt samt att stödet inte motverkar rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Beviljas statligt bidrag i annan ordning till detta slag av investering, bör här aktuellt bidrag anpassas därefter. I motionen 1972: 1649 påtalas att innebörden av vad nu anförts är oklar. Enligt motionärerna bör bidrag kunna utgå inte endast om en företagare direkt åläggs att genomföra den miljövärdande åtgärden utan också när vederbörande själv tar initiativet och åtgärden bedöms erforderlig ur miljövärdssynpunkt. Motsvarande yrkande görs i motionen 1972: 1648. Utskottet vill i anledning härav framhålla att prövningen av bidragsansökningar enligt propositionen skall ankomma på lantbruksnämnderna, varvid samråd bör ske med länsstyrelserna. Som anförts i det föregående skall som villkor gälla att vederbörande myndighet funnit åtgärden nödvändig ur miljövärdssynpunkt. Departementschefens uttalande i nu ifrågavarande avseende utesluter enligt vad utskottet kan finna inte att bidrag utgår även i de fall som åsyftas med nyssnämnda motionsyrkanden. Utskottet tillstyrker för sin del att bidragsvillkoren i angivna hänseende utformas i enlighet med departementschefens förslag. Mot bakgrund av vad i det föregående anförts synes motionerna 1972: 1648 och 1972: 1649, såvitt nu är i fråga, inte behöva föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.

I motionen 1972: 1649 betonas att det föreslagna statsbidraget till miljövärdande åtgärder också bör utgå till mindre jordbruksföretag, som kan betecknas som begränsat utvecklingsbara. Inte heller i detta fall finner utskottet vad i propositionen föreslagits utgöra något principiellt hinder för bidragsgivning. Frågan huruvida ett jordbruksföretag av nu angivet slag skall erhålla bidrag eller inte blir således beroende på lantbruksnämndens prövning. Motionen 1972: 1649 synes därför inte heller i här berört hänsende påkalla någon riksdagens åtgärd.

Bidraget till miljövärdande åtgärder skall som anförts i det föregående kunna utgå till befintliga jordbruks- och trädgårdsföretag. Syftet med statsbidragsgivningen är att stimulera till sådana åtgärder som finns nödvändiga ur miljövärdssynpunkt. Stödet får dock inte motverka rationaliseringsverksamheten. Med hänsyn till bidragsgivningens syfte synes inte motiverat att föreskriva att någon särskild företagsform särskilt skall prioriteras i sammanhanget. Vad i motionen 1972: 1649 anförts härutinnan kan utskottet således inte biträda.

Anslagsfrågor. Departementschefen biträder lantbruksstyrelsens förslag att ramen för statsbidrag till jordbrukets rationalisering fastställs till 20 milj. kr. Hänsyn har därvid tagits till den ökade bidragsgivningen som ett stöd till mjölkföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter och bidrag till miljövärdande åtgärder inom jordbruket kan komma att innebära. Av bidragsramen beräknas 10 milj. kr. användas för yttre rationalisering och 10 milj. kr. för inre rationalisering. Utskottet har inte något att erinra mot vad departementschefen sålunda föreslagit. Likaså biträder utskottet departementschefens förslag att förslagsanslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. tas upp med 19 milj. kr. Som sägs i propositionen bör statsbidrag till miljövärdande åtgärder vid trädgårdsföretag få bestridas från anslaget Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.

I statsverkspropositionen för budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 1 bil. 11, punkt H 12) föreslås att riksdagen till bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin anvisar ett reservationsanslag av 50 milj. kr. Förslaget står i överensstämmelse med de uttalanden som gjordes vid 1969 års riksdag, då förevarande bidragsgivning introducerades (prop. 1969: 1, JoU 1969: 1, rskr 1969: 9). Man räknade då med att behovet av investeringar för vatten- och luftvärdande åtgärder inom industrin uppgick till drygt 1 miljard kr. Med utgångspunkt i att belopp av nämnda storleksordning investerades under femårsperioden 1969/70—1973/74 blev anslagsbehovet under nämnda period 250 milj. kr. eller 50 milj. kr. om året vid ett bidrag på 25 procent. Utskottet, som vill erinra om att riksdagen tidigare denna session i sysselsättningsfrämjande syfte anvisat särskilda medel för bidragsgivning upp till högst 75 procent under perioden november 1971—juni 1972 (JoU 1972: 4 och 1972: 26), har inte något att erinra mot Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda för-

slag. Som tidigare nämnts bör bidrag från anslaget i fortsättningen också kunna beviljas för bullerreducerande åtgärder. I enlighet med förslag beträffande punkten H i Statens naturvårdsverk, vilket tidigare godkänts av riksdagen (JoU 1972: 1, rskr 1972: 72), bör dessutom från anslaget till bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin dels utgå bidrag till vissa anläggningar för behandling av avfall, dels bestridas eventuella kostnader i anledning av garantier för förluster vid lagring av kemiskt avfall m. m.

Vad nu anförts innebär bl. a. att utskottet avstyrker de yrkanden som framlagts i motionerna 1972: 543 och 1972: 1297 om minskningar av medelsanvisningen under förevarande anslag med resp. 5 milj. kr. och 40 milj. kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Ej heller i övrigt finner utskottet nyssnämnda motioner i förevarande sammanhang påkalla någon riksdagens åtgärd.

Övriga frågor. Departementschefen framhåller i propositionen 1972: 79 att de riktlinjer för jordbrukspolitiken som fastlades av 1967 års riksdag kommer att ha tillämpats under sju år vid utgången av nu löpande prisregleringsperiod. Det erinras om att dåvarande departementschefen i propositionen 1967: 95 i olika sammanhang framhöll att det var angeläget att vissa frågor inom jordbrukspolitiken ånyo prövades efter en tid. Enligt nuvarande departementschefens mening är det naturligt att en sådan prövning sker i god tid före nästa prisregleringsperiod. Departementschefen anför att en särskild utredning bör tillsättas härför och anmäler sin avsikt att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga. Mot vad departementschefen sålunda anført har utskottet inte något att erinra.

I motionerna 1972: 1648, 1972: 1649 och 1972: 1652 framförs i detta sammanhang förslag av innebörd att riksdagen inför den aviserade utredningen bör uttala sig för att densamma bör ske utifrån nu gällande grundprinciper. Någon anledning att nu göra en omfattande utredning om lägre självförsörjningsgrad eller ett helt nytt prissättningssystem föreligger enligt motionärernas mening inte. Däremot anser de det viktigt att en kartläggning sker av de effekter för jordbruket som blivit en följd av 1967 års jordbrukspolitiska beslut. Ett motsvarande yrkande har framförts i motionen 1972: 1239. I motionen 1972: 1651 yrkas å andra sidan, under hänvisning till de stigande livsmedelspriserna, att riksdagen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utreda övergång till lågprislinje för jordbruksprodukter samt att undersöka distributionskostnaderna för livsmedel, m. m.

Enligt utskottets mening finns det mot bakgrund av vad departementschefen förutskickat i propositionen inte anledning att påyrka någon sådan utredning som begärts i motionen 1972: 1651. Ej heller finner utskottet vare sig erforderligt eller ens lämpligt att riksdagen gör några bindande uttalanden rörande direktiven för den kommande utredningen.

I vad gäller möjligheterna att övergå till en lågprislinje vill utskottet erinra om att nämnda spörsmål var en av de frågor som enligt uttalanden vid 1967 års riksdag ansågs böra ånyo prövas efter någon tid. Det påpekades i nyssnämnda sammanhang att valet av prislinje i mycket hög grad berodde på utvecklingen av det europeiska ekonomiska samarbetet. Det konstaterades också att de flesta länder, däribland medlemmarna i EEC, tillämpade högprissystemet. Departementschefen betonade emellertid att en lågprislinje rent principiellt hade avsevärda fördelar framför en högprislinje, inte minst med hänsyn till att de lägre inkomsttagarna vid en lågprislinje får bära en mindre del av kostnaderna för jordbruksstödet. Det förefaller mot bakgrund av det anförda naturligt att den kommande utredningen även måste komma in på hithörande spörsmål.

Vad utskottet i det föregående anförts innebär att utskottet inte finner skäl påyrka några särskilda uttalanden från riksdagens sida i anledning av nu behandlade yrkanden i motionerna 1972: 544, 1972: 1239, 1972: 1648, 1972: 1649, 1972: 1651 och 1972: 1652.

Ej heller finner utskottet anledning tillstyrka i motionerna 1972: 200, 1972: 1281 och 1972: 1290 framförda yrkanden om en särskild utredning om jordbrukspolitikens följdverkningar inom andra samhällsområden, m. m. Som lantbruksstyrelsen anför i remissyttrande över ifrågasvarande motioner bör i en allmän översyn av jordbrukspolitiken sidoeffekterna givetvis beaktas så långt detta är motiverat.

Utöver vad nu anförts framförs i ett antal motioner förslag till utredningar av olika jordbrukspolitiska spörsmål. Bland dessa kan nämnas förslag i motionerna 1972: 544, 1972: 549 och 1972: 1649 om utredning rörande jordbrukets kredit- och kapitalfrågor. Översyn av lantbruksnämndernas verksamhet begärs i motionen 1972: 547, och i motionen 1972: 1244 föreslås bl. a. prövning av möjligheterna att vid sidan av prishöjningar använda produktneutrala åtgärder samt rörande införande av speciella åtgärder till stöd åt odlingen av alternativa grödor m. m. Samtliga dessa förslag synes beröra frågor som den kommande utredningen av vissa frågor inom jordbrukspolitiken torde bli oförhindrad att ta upp på sitt utredningsprogram. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida finner utskottet därför inte erforderlig i detta sammanhang.

Motionen 1972: 1244 innefattar bl. a. ett yrkande att riksdagen uttalar sig för att den inkomst- och standardmålsättning som ingick i 1967 års jordbrukspolitiska beslut snarast uppfylls. I anledning av ett liknande motionsyrkande förra året erinrade jordbruksutskottet (JoU 1971: 44) om att jordbruket enligt förslaget till prisreglering i propositionen 1971: 116 under treårsperioden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974 successivt skulle tillföras en inkomstförstärkning av 637 milj. kr. Härtill kom compensationen för ändringar av den allmänna prisnivån genom de halvårsvisa utlösningarna av det s. k. inflationsskyddet. Liksom tidigare

fick jordbruket vidare tillgodoräkna sig vinsterna av den fortgående rationaliseringen inom näringen. Mot bakgrund härav och med hänvisning till att förslaget till prisreglering under angivna treårsperiod hade biträtts av jordbrukets förhandlingsdelegation fann utskottet inte anledning föreslå någon särskild riksdagens åtgärd i anledning av bl. a. förevarande motionsyrkande. Utskottet förutsatte dock att utvecklingen skulle komma att följas med stor uppmärksamhet av Kungl. Maj:t och berörda myndigheter. Det påpekades att den lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, i vilken ingår representanter för såväl de statliga organen på området som jordbrukets organisationer, hade en betydelsefull uppgift i detta sammanhang. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. Något skäl för riksdagen att nu inta ändrad ståndpunkt i hithörande fråga har utskottet inte kunnat finna. Motionsyrkandet bör även i år kunna lämnas utan särskild riksdagens åtgärd.

I nyss berörda motion har också framförts önskemål om ett riksdagsuttalande av innebörd att den för sockerbetsodling avsedda arealen bör ökas till förslagsvis 50 000 ha. Samma yrkande framförs i motionen 1972: 1250 medan ännu längre gående utökningar av sockerbetsarealen föreslås i motionerna 1972: 558 och 1972: 1652. Förslagen syftar bl. a. till att undandra åkerareal från spannmålsodling och därigenom bidra till att minska rådande spannmålsöverskott. Utskottet vill i anslutning härtill erinra om att riksdagen år 1969 godkände grunderna för reglering av sockernäringen för femårsperioden den 1 juli 1969—den 30 juni 1974. Sockerregleringen bygger bl. a. på av riksdagen år 1967 fastställda riktlinjer för en begränsning av den inhemska sockerbetsodlingen till 40 000 ha. Utskottet har i det föregående tillstyrkt ett förslag om täckande av vissa kostnader för en ökning av sockerbetsarealen med 1 200 ha fr. o. m. i år. I vad gäller frågan om en ytterligare utvidgning eller jämkning av den inhemska sockerbetsarealen kan utskottet medge att förutsättningarna för ett beslut synes ha väsentligt förändrats från den tidpunkt då riktlinjerna för nu gällande sockerreglering fastställdes. Skäl talar enligt utskottets mening för att en utvidgning sker av den areal som används för sockerbetsodling. I samband härmed vill dock utskottet erinra om det internationella sockeravtal till vilket Sverige anslutit sig. Det bör nämnas att Kungl. Maj:t uppdragit åt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden att redovisa förslag till olika åtgärder med anledning av utvecklingen av den svenska spannmålsproduktionen. I detta sammanhang torde bl. a. frågan om sockerbetsodlingens omfattning bli föremål för uppmärksamhet. I enlighet med vad i det föregående anförts finner utskottet skäl anta att de synpunkter som framförs i motionerna 1972: 558, 1972: 1244, 1972: 1250 och 1972: 1652 i nu berörda avseende kommer att beaktas.

Slutligen behandlas i motionen 1972: 1244 frågan om inrättandet av ett avbytarsystem inom jordbruket. Enligt motionen bör riksdagen ut-

tala sig för att frågan snarast löses på ett sådant sätt att systemet även kan utnyttjas av mindre jordbruksföretag. Utskottet vill i anledning härav erinra om att riksdagen förra året på utskottets förslag (JoU 1971: 6) överlämnade motioner med yrkanden om utredning rörande möjligheterna att tillskapa ett avbytarsystem inom jordbruket till sambruksutredningen. I samråd mellan nämnda utredning och Lantbrukarnas riksförbund och i riksförbundets regi pågår sedan någon tid viss försöksverksamhet på området i Östergötlands och Örebro län. Sambruksutredningen avvaktar f. n. resultatet av försöksverksamheten. Någon riksdagens åtgärd till följd av förevarande motionsyrkande förefaller mot bakgrund av det anförda inte påkallad.

De förslag och uttalanden i propositionen 1972: 79 och beträffande i detta sammanhang prövade punkter i propositionen 1972: 1, vilka inte särskilt berörts i det föregående, har inte föranlett någon erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer utskottet

att riksdagen

1. a. avslår motionerna 1972: 1649 och 1972: 1650, såvitt de avser anvisande av särskilda medel för prisreglerande åtgärder för konsumtionsmjölk, m. m.,
 - b. medger att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd får vidta de åtgärder som behövs för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73,
2. a. anser motionen 1972: 1250, såvitt avser ökning av sockerbetsarcalen inom Gotlands län, besvarad med vad utskottet anför,
 - b. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972: 1632 samt med avslag på motionen 1972: 1654 godkänner vad utskottet i det föregående förordat i fråga om användningen av införselavgiftsmedel, som inflyter eller har inflytt under regleringsåret 1972/73 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår inflyttna eller inflytande avgiftsmedel,
3. a. i anledning av motionen 1972: 1649, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför, beträffande statsbidrag för utgödslingsanordningar,
 - b. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972: 1649 såvitt i övrigt avser hemställan under I och motionen 1972: 1652, såvitt nu är i fråga, samt motionen 1972: 1653 godkänner vad i det föregående förordats i fråga om stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter,

4. lämnar motionerna 1972: 266 och 1972: 1302 utan åtgärd,
5. a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1972: 1648 och 1972: 1649, båda motionerna såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i det föregående förordat i fråga om statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag,
b. lämnar motionerna 1972: 89, 1972: 738, 1972: 1273, 1972: 1279 och 1972: 1294 utan åtgärd,
6. medger att under budgetåret 1972/73 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering, m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kr.,
7. till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 19 000 000 kr.,
8. såvitt avser utredning av vissa frågor rörande jordbrukspolitiken m. m.,
 - a. lämnar motionen 1972: 1651 utan åtgärd,
 - b. lämnar motionerna 1972: 1239, 1972: 1648, 1972: 1649 och 1972: 1652 utan åtgärd,
 - c. lämnar motionerna 1972: 200, 1972: 1281, 1972: 1290 och 1972: 1244, sistnämnda motion såvitt avser punkterna 2, 4, 7 och 8 i motionens hemställan, utan åtgärd,
 - d. lämnar motionerna 1972: 544, 1972: 547 och 1972: 549 utan åtgärd,
9. a. lämnar motionen 1972: 1244 utan åtgärd, såvitt motionen avser yrkande om uttalande rörande uppfyllandet av den inkomst- och standardmålsättning som ingick i 1967 års jordbrukspolitiska beslut,
b. anser motionerna 1972: 558, 1972: 1250, 1972: 1244 och 1972: 1652, de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga, besvarade med vad utskottet anfört rörande ökning av den inhemska sockerbetsarealen,
c. anser motionen 1972: 1244, såvitt motionen avser möjligheterna att utnyttja avbytarsystem vid mindre jordbruksföretag, besvarad med vad utskottet anfört,
10. a. lämnar motionen 1972: 1277 utan åtgärd,
b. medger att för budgetåret 1972/73 statlig kreditgaranti lämnas för lån till yttre rationalisering, lån till inre rationalisering, jordförvärvslån, driftslån, maskinlån, lån till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m., lån till trädgårdsnäringsens rationalisering m. m., lån till rennäringens rationalisering m. m. samt lån till inköp av avelshästar och ridhästar med sammanlagt 303 000 000 kr., varav till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m. 4 milj. kr., till trädgårds-

- näringsens rationalisering m. m. 9 milj. kr., till rennäringens rationalisering m. m. 2,5 milj. kr. samt till inköp av avelshästar och ridhästar 500 000 kr.,
- c. till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.,
11. a. lämnar motionen 1972: 150 utan åtgärd,
 b. lämnar motionen 1972: 264 utan åtgärd,
 c. anser motionen 1972: 740 besvarad med vad utskottet i det föregående anfört,
 d. lämnar motionerna 1972: 149 och 1972: 1285, sistnämnda motion såvitt avser stöd till rationalisering av jordbruk i norra Sverige, utan åtgärd,
 e. medger att under budgetåret 1972/73 statsbidrag beviljas till särskild rationalisering intill ett belopp av 17 000 000 kr.,
 f. till *Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 12 000 000 kr.,
12. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1972: 543 och 1972: 1297, förstnämnda motion såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

Stockholm den 9 maj 1972

På jordbruksutskottets vägnar
 NILS G. HANSSON

Närvarande: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Antby (fp), Johanson i Västervik (s), Hedin (m), Hedström (s), Jonasson (c), Magnusson i Grebbestad (s), Larsson i Borrby (c), fru Lindberg (s), herrar Krönmark (m), Takman (vpk), Berndtsson i Bokenäs (fp) och fru Theorin (s).

Reservationer

1. angående regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Jonasson (c), Larsson i Borrby (c) och Berndtsson i Bokenäs (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Med anledning" och slutar med "berörda avseende" bort utbytas mot text av följande lydelse:

"Med anledning — — — (lika med utskottet) — — — framlagda

förslag. Högrprissystemet har modifierats på det sättet att utöver prishöjningar betydande belopp vid sidan härom tillförts prisregleringen i syfte att förhindra annars behövliga prishöjningar. Dessa tillskottsmedel har alltså haft en prisdämpande effekt. Samma princip tillämpas i nu föreliggande proposition. Sålunda tillförs exempelvis mjölkprisregleringen ett belopp av 55 milj. kr. för att dämpa prisgenomslaget på konsumtionsmjölk. En dylik mellanprislinje förordar också departementschefen i fråga om prissättningen på fårkött, där 8 milj. kr. av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen föreslås få användas för att minska konsumentpriset på denna vara. Motsvarande princip tillämpas också på ett par andra områden som berörs i propositionen.

I likhet med vad som sålunda tidigare tillämpats bör enligt de nu förevarande motionerna ytterligare åtgärder vidtagas för att dämpa den prishöjning på konsumtionsmjölk som blir en följd av prisavtalet för innevarande år. På grund av kostnadsstegringen till följd av löneavtal och fortskridande inflation kan ytterligare prisstegringar bl. a. på mjölk förutses då den s. k. inflationsregeln utlöses den 1 juli 1972. Därast inflationspolitiken fortsätter torde ytterligare sådana prisstegringar vara att emotse den 1 januari 1973.

Utskottet finner i förevarande sammanhang anledning påtala det anmärkningsvärda i att utformningen av mervärdeskatten medför att de prishöjningar som kan emotses i fråga om jordbruksprodukter ytterligare förstärks. Den nyligen tillsatta skattutredningen bör därför pröva på vilket sätt en reduktion av mervärdeskattens prisfördyrande effekt på livsmedlen lämpligen kan åstadkommas. I avvaktan på att en dylik omprövning av mervärdeskatten genomförs bör den i motionerna 1972: 1649 och 1972: 1650 anvisade vägen för ytterligare prisdämpning, utöver vad i propositionen föreslås, kunna beträdas. Av det anförda framgår att utskottet tillstyrker de i nyssnämnda motioner framställda yrkandena i nu förevarande hänseende."

dels utskottets hemställan under 1 a bort ha följande lydelse:

"1. a. med bifall till motionerna 1972: 1649 och 1972: 1650, såvitt nu är i fråga, till *Prisreglerande åtgärder för konsumtionsmjölk m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 200 000 000 kr.,"

2. angående utredning av vissa frågor rörande jordbrukspolitiken, m. m.

av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrbby (c), Krönmark (m) och Berndtsson i Bokenäs (fp) som anser att

dels det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 18 med "Enligt utskottets" och slutar på s. 19 med "detta sammanhang" bort ha följande lydelse:

”Enligt utskottets — — — (lika med utskottet) — — — motionen 1972: 1651. I vad gäller frågan om lågprislinje vill utskottet erinra om att 1960 års jordbruksutredning gjorde en ingående analys av detta prissystem som resulterade i att man avvisade en lösning efter angivna principer. Vid 1971 års riksdag förelåg också en motion med krav på införande av lågprislinje. Utskottet avstyrkte motionen och riksdagen avtog densamma (JoU 1971: 43). Enligt utskottets mening kvarstår alltså skälen mot ett införande av lågprislinje i samband med prissättningen på jordbrukets produkter.

Utskottet delar de i motionerna 1972: 1648, 1972: 1649, 1972: 1652 och 1972: 1239 anförda synpunkterna att olika detaljfrågor inom jordbrukspolitiken som tid efter annan aktualiseras eller som ej blev nöjaktigt lösta i 1967 års jordbruksbeslut blir föremål för utredning. Utskottet anser också i likhet med vad i nämnda motioner anförts att de enligt 1967 års jordbrukspolitiska beslut fastlagda grundprinciperna angående inkomstmålsättning, rationaliseringsmålsättning och prissättningsystem t. v. bör förbli orubbade. Dels är den tid som förflutit sedan år 1967 ganska kort och dels bör jordbruket ej oroas av en ny omprövning av dessa grundprinciper. Som redovisas i nyssnämnda motioner finns emellertid grundad anledning för riksdagen att återkomma till tillämpningen av dessa principer.

I motionerna 1972: 200, 1972: 1281 och 1972: 1290 har framförts förslag till utredningar rörande jordbrukspolitikens inverkan på andra samhällsområden m. m. Flera remissmyndigheter har i yttranden över nämnda motioner i allmänhet ansett desamma ej böra påkalla någon åtgärd. De har i sammanhanget bestämt avrått från att de grundprinciper som nu gäller för jordbrukspolitiken rubbas. Däremot motsätter man sig inte detaljutredningar och erinrar om att sådana bl. a. pågår genom Lantbruksekonomiska samarbetsnämndens försorg. Ej heller finner utskottet anledning att tillstyrka i motionerna 1972: 200, 1972: 1281 och 1972: 1290 framförda utredningsyrkanden.

I motionerna 1972: 544, 1972: 547, 1972: 549, 1972: 1244 och 1972: 1649 framläggs förslag till utredningar av olika jordbrukspolitiska spörsmål som inte tangerar grundprinciperna.

Därav kan nämnas följande:

a. Utredning angående jordbrukets kredit- och kapitalfrågor, som blivit alltmer svårlösta genom dels inflationsutvecklingen och dels den markvärdestegring som kommuner och byggnadsföretag åsamkat och som förorsakat svårigheter framför allt för nytillträdande yngre jordbrukare. Följden har blivit en orimlig skuldsättningsbörda.

b. Översyn av rationaliseringsverksamheten i anledning av riksdagens uttalande år 1967 om ett successivt uppbyggande av rationella enheter.

c. Undersökning rörande lantbruksnämndernas organisation.

d. Utredning av möjligheterna att vid sidan av prisjusteringar använ-

da produktneutrala åtgärder. Dyliga åtgärder syftar till att dämpa prisstegringar i konsumentledet och tillämpas i ej ringa omfattning i flera västeuropeiska länder.

e. Utredning om stöd till odling av alternativa grödor i avsikt att därmed minska spannmålsarealen och därigenom förekomma exportförluster.

f. Utredning om tillskapandet av en informationstjänst som kan för konsumenterna objektivt redovisa orsakerna till prishöjningar på livsmedlen och om hur dessa priser är sammansatta.

Utskottet ställer sig positivt till att dessa frågor överses och förordar att föreslagna utredningar verkställs, så att därav föranledda förslag till åtgärder snarast kan föreläggas riksdagen i enlighet med syftet i motionsyrkandena. I förnämnda sammanhang bör även frågor rörande statligt stöd till täckdikning och andra grundförbättrande åtgärder ägnas uppmärksamhet.”

dels det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 19 med ”Motionen 1972: 1244” och slutar på s. 20 med ”riksdagens åtgärd” bort ha följande lydelse:

”Motionen 1972: 1244 — — — (lika med utskottet) — — — snarast uppfylls. Angivna målsättning innebar att jordbrukets folk skulle beredas en inkomststandard som var jämförlig med andra grupper och att företagsekonomisk lönsamhet skulle beredas rationella företag. Med det sistnämnda avsågs att brukaren skulle erhålla minst samma timlön som lantarbetare jämte 5 procents förräntning på investerat kapital.

Tyvärre har ännu inte denna målsättning förverkligats för den helt övervägande delen av jordbrukets yrkesutövare inte ens där jordbruket bedrivs i fullt rationella företag belägna inom de gynnsammaste odlingsområdena. Företagen utredning visar t. ex. att ett 40 hektars jordbruk inom Malmöhus län endast ger brukaren en timlön av 6: 70 kr. och att ett 75 hektars jordbruk med samma goda produktionsbetingelser endast ger 10: 30 kr. i timlön. Det återstår alltså ännu, fem år efter riksdagens uttalande om inkomstmålsättningen, en mycket betydande inkomsteftersläpning för jordbrukets folk.

Utskottet finner vad i motionen 1972: 1244 anförts vara berättigat och instämmer sålunda i önskemålet att den inkomst- och standardmålsättning som ingick som ett väsentligt led i 1967 års jordbrukspolitiska beslut snarast förverkligas. Utskottet hemställer att riksdagen som sin mening ger till känna vad utskottet sålunda anför.”

dels utskottets hemställan under 8 b och d samt 9 a bort ha följande lydelse:

”8.b. i anledning av motionerna 1972: 1239, 1972: 1648, 1972: 1649 och 1972: 1652 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i det föregående anför,

d. i anledning av motionerna 1972: 544, 1972: 547 och 1972:

549 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i det föregående anført,

- 9.a. i anledning av motionen 1972: 1244, såvitt densamma berör uppfyllandet av den inkomst- och standardmålsättning som ingick i 1967 års jordbrukspolitiska beslut, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i det föregående anført,”

3. angående stöd till rationalisering av jordbruk i norra Sverige av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrby (c), Krönmark (m) och Berndtsson i Bokenäs (fp) som anser att

dels det stycke av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med ”Utskottet får erinra” och slutar med ”med nyetablering” bort ha följande lydelse:

”Utskottet får erinra om att nämnda investeringsstöd avses kunna utgå i samband med viss upprustning av jordbruk som inte inom över-skådlig tid erfordras för rationaliseringsändamål och som utgör ett tillfredsställande försörjningsunderlag för brukaren och hans familj. Vid bedömningen härav skall enligt gällande bestämmelser beaktas förutom inkomsten av det egna lantbruket även inkomster från annan bestående förtjänstmöjlighet på orten. Syftet med denna stödform är bl. a. att bereda befolkningen i landets norra delar tillfredsställande försörjnings-möjligheter, så att de kan bo kvar och verka enligt såvitt möjligt likvär-diga betingelser som gäller i övriga delar av landet. Mot bakgrund av det sålunda angivna syftet med stödet synes det orimligt att, såsom är fallet enligt nu gällande bestämmelser, utestänga s. k. deltidjordbrukare från dessa stödmöjligheter. Denna begränsning torde få speciellt olyck-liga konsekvenser i det norrländska inlandet där med hänsyn till sys-selsättningsläget många olika kombinationer av arbeten måste prövas om en godtagbar försörjningsnivå skall uppnås. Vad gäller frågan om stöd till nyetablering vid begränsat utvecklingsbara jordbruk vill utskot-tet framhålla att om sådant stöd inte lämnas, kan detta få till följd att inom stora delar av norra Sverige jordbruksdriften upphör när nuvaran-de jordbrukargeneration drar sig tillbaka. En sådan utveckling, som medför negativa verkningar på sysselsättning och befolkningsutveckling även utanför jordbruket, bör givetvis så långt möjligt motverkas. Mot angivna bakgrund finner utskottet angeläget att reglerna beträffande förevarande stödform ändras så att stöd kan utgå jämväl till deltid-jordbruk och i samband med nyetablering.”

dels utskottets hemställan under 11 d bort ha följande lydelse:

- ”11. d. i anledning av motionerna 1972: 149 och 1972: 1285, sist-nämnda motion såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i det föregående an-fört rörande stöd till rationalisering av jordbruk i norra Sverige,”

4. angående bidrag till miljövardande åtgärder inom industrin m. m.
a. av herrar Hedin och Krönmark (båda m) som anser att

dels det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "I statsverkspropositionen" och slutar på s. 18 med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

"I statsverkspropositionen — — — (lika med utskottet) — — — på 25 procent. Utskottet vill i anslutning härtill erinra om att riksdagen nyligen på förslag av utskottet för nästa budgetår anvisat ett reservationsanslag av 19 milj. kr. till miljövärdningsforskning (JoU 1972: 19). Beslutet innebar en i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med drygt 5 milj. kr. ökad anslagstilldelning och får ses som ett tecken på den angelägenhetsgrad som riksdagen ansett böra tillmätas angivna forskning. Det är emellertid likaså angeläget, av bl. a. statsfinansiella skäl, att de totala statsutgifterna ej i onödan ökas. I enlighet med vad som anförs i motionen 1972: 294, vilken ligger till grund för ett yrkande i motionen 1972: 543 om anslagsanvisning till miljövardande åtgärder inom industrin m. m. med 5 milj. kr. lägre belopp än vad Kungl. Maj:t föreslagit, bör medel till den kraftigare satsningen för miljövärdningsforskningen i väsentlig grad kunna ställas till förfogande inom ramen för de medel som i statsverkspropositionen sammanlagt föreslagits för olika miljövärdningsändamål. Utskottet får i anslutning till det anförda tillstyrka nyssnämnda yrkande i motionen 1972: 543 och föreslår således att reservationsanslaget till miljövardande åtgärder inom industrin m. m. för nästa budgetår bestäms till 45 milj. kr. Vad nu anförts innebär bl. a. att utskottet ej ansett sig böra biträda i motionen 1972: 1297 framfört yrkande om betydligt längre gående minskning av anslagstilldelningen för nu ifrågasatt ändamål. Ej heller i övrigt finner utskottet sistnämnda motion i förevarande sammanhang påkalla någon riksdagens åtgärd."

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

"12. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972: 1297 samt med bifall till motionen 1972: 543, såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till miljövardande åtgärder inom industrin m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 45 000 000 kr."

b. av herr Takman (vpk) som anser att

dels det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 17 med "I statsverkspropositionen" och slutar på s. 18 med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

"I statsverkspropositionen — — — (lika med utskottet) — — — 50 milj. kr. Mot ifrågasatt förslag anförs i motionen 1972: 1297 kritiska synpunkter av såväl principiell som praktisk natur. Motionärerna erinrar sålunda om att miljön är en nationell tillgång och att åverkan på och förstöring av densamma drabbar direkt eller indirekt alla. Det mås-

te därför i princip anses vara en allas skyldighet att undvika miljöförstörande åtgärder. Miljöskyddslagens utgångspunkter är också formulerade i enlighet härmed. Att införa en långtgående subventionering till enskilda intressen av kostnaderna för miljöskyddande åtgärder, vilka borde ingå i självklara skyldigheter, är enligt motionärerna varken logiskt eller sakligt riktigt. I motionen framhålls vidare att speciellt storindustrin under decennier har skaffat sig betydande extraprofiter genom att i miljöförstörelsens form förtära naturkapital som endast i undantagsfall kan återställas. Stora, obotliga, ackumulerade skadeverkningar har redan vållats. Storindustrin har först belastat medborgarnas flertal med miljöförstörelsen alla konsekvenser och tvingat dem in i en på sikt livshotande situation. I motionen nämns två ytterligare omständigheter som gör subventioner av detta slag principiellt felaktiga. För det första anses rådande lagstiftning alltför efterlåten och svag för att utgöra en effektiv kontroll eller press på vinstintressena i samband med miljöhotande verksamhet. För det andra är medlen väsentligen avsedda att pumpas in i storindustrin varför man i realiteten kommer att subventionera vissa grupper och inte andra. Både bestämmelser och tillämpning inom miljöskydds-, hälsovårds- och byggnadslagssektorerna kan f. n. medföra omvälvande ingrepp i jordbrukares och andra små näringsidkares villkor utan att de får ersättning. Storindustrin som är den utan jämförelse svåraste miljöförstöraren skall däremot subventioneras. Mot subventionsformen talar även, framhåller motionärerna vidare, mer omedelbara praktiska skäl. Man subventionerar åtgärder ägnade att dämpa verkningarna av miljöförstörande driftmetoder. Men subventionerna går inte till utvecklande av driftmetoder som i sig själva vore tillfredsställande från miljösynpunkt. Man kan genom bidragen snarast göra det billigare för företagen att fortsätta med miljöförstörande processer och produktionsinriktning. Frestelsen att välja sämre och billigare metoder för miljöskydd kvarstår ju f. ö. då företagen själva förutsätts medverka i kostnaderna. Motionärerna finner hela denna metod för miljövärd från alla synpunkter tveivelaktig och anser att den effektiva vägen inte går över subventioner till industrin utan över skärpt lagstiftning i förening med medveten styrning av den teknologiska processen utifrån en ekologisk målsättning. Fastsåendet av denna princip hindrar inte att man av praktiska skäl i extremfall kan ge bidrag. Detta kan gälla små näringsidkare för vilka tillfälliga omständigheter kan göra kostnadsfrågan svår att övervinna och där stöd i viss mån kan försvaras. Men principiellt bör inte något allmänt subventionstänkande införas i miljövärdet.

Utskottet kan helt ansluta sig till de synpunkter som anförts i den nu behandlade motionen och hemställer i enlighet med motionärernas förslag att riksdagen för nästa budgetår begränsar anslagstilldelningen till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m. till 10 milj. kr. att i enlig-

het med vad i det föregående anförts användas till stöd åt vissa mindre företag o. d.

Vad sålunda anförts innebär bl. a. att utskottet ej biträder yrkandet i motionen 1972: 543 om en medelsbegränsning för nu berörda ändamål med allenast 5 milj. kr.”

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

”12. a. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:

543 samt med bifall till motionen 1972: 1297, båda motionerna såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

b. med bifall till motionen 1972: 1297, såvitt i övrigt är i fråga, som sin mening ger till känna vad utskottet anfört rörande användandet av subventioner i den framtida miljöpolitiken.”

Särskilda yttranden

1. angående regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter

a. av herrar Hedin och Krönmark (båda m) som anför:

”I motionerna 1972: 1649 och 1972: 1650 har föreslagits att riksdagen anvisar ytterligare 200 milj. kr. för att hålla konsumentpriset på mjölk oförändrat under det kommande regleringsåret. Vi har i detta sammanhang inte ansett oss kunna biträda förslag av sådan natur. Visserligen torde det kunna hävdas att en mera begränsad subventionering inte skulle rubba principerna för jordbruksavtalets prissystem. Med anledning av att man från skilda håll ifrågasatt den nuvarande prispolitikens principiella utformning har vi dock icke velat bidra till att ge näring åt en delvis onyanserad debatt om övergång till lågprislinje.

Mjölken utgör en betydande utgiftspost — i synnerhet för barnfamiljerna. Som ett av våra viktigaste livsmedel om man tar hänsyn till näringsinnehållet är dock mjölk fortfarande ett av våra billigaste födoämnen. Att lindra verkningarna av ett högt skattetryck genom att subventionera konsumtionsmjölk finner vi därför diskutabelt.

Moderata samlingspartiet har i motion med anledning av propositionen 1972: 95 behandlat hushållens ekonomiska problem i samband med föreslagna ändringar i såväl det direkta som det indirekta skattesystemet. Vi har också framfört förslag om att ge den parlamentariska skatteutredningen i uppdrag att dels med förtur undersöka möjliga åtgärder för att ge bl. a. just barnfamiljerna ökat konsumtionsutrymme, dels undersöka möjligheterna av en differentierad mervärdeskatt. Det sistnämnda förslaget innebär att mervärdeskatten på mjölk eller andra

livsmedel skulle kunna ges en lägre nivå än för andra mera umbärliga varor.

Vi anser dessutom att problemen med de stigande matpriserna bäst löses via skattepolitiken. Detaljhandelspriserna på livsmedel bestäms i begränsad utsträckning av jordbrukets inkomstförhållanden. Därför främjar man bättre jordbrukarnas berättigade krav på inkomststandard genom att lösa dessa problem i annat sammanhang.”

b. av herr Takman (vpk) som anför:

”Vänsterpartiet kommunisterna har i en partimotion (1972: 54) krävt att mervärdeskatten på livsmedel slopas. Vi anser att denna åtgärd är den viktigaste skattepolitiska reformen. Den ger det bästa stödet till barnfamiljerna, låginkomstgrupperna, lönarbetarna och pensionärerna. Eftersom dessa grupper måste använda en större del av sina inkomster, relativt sett, för inköp av livsmedel än andra grupper i samhället, drabbas de särskilt hårt av den kraftiga stegring av livsmedelspriserna som ägt rum de senaste åren. Från december 1970 till december 1971 steg dessa priser med 12,0 procent. Ett slopande av mervärdeskatten på livsmedel skulle i ett slag sänka priserna på matvaror med 15 procent, vilket i betydande grad skulle förbilliga hushållskostnaderna för de nämnda grupperna.

Prisstegringar — till dels direkt eller indirekt föranledda av den beslutade höjningen av mervärdeskatten — och kommunalskattehöjningar har för de flesta grupper helt ätit upp den sänkning av den direkta statskatten som på regeringens förslag beslutades av 1970 års riksdag. Även regeringen måste nu i sitt nya förslag till skattereform erkänna att 1970 års skattereform, som vänsterpartiet kommunisterna med skärpa kritiserade, har misslyckats. Det bör dock samtidigt erinras om att de borgerliga partierna i allt väsentligt accepterade den omläggning av skattepolitiken som då företogs. De har också hårt drivit kraven på en ytterligare övergång från direkt till indirekt beskattning och om en samtidig sänkning av marginalskatterna.

Anledningen till att jag avstod vid voteringen i utskottet var dock inte i första hand det hyckleri som mittpartierna demonstrerat med förslaget om ett slags prisstopp på mjölken — hyckleri mot bakgrunden av dessa partiers tidigare meriter i skattefrågan. Anledningen till att jag nödgades avstå vid voteringen var det faktum att vår partimotion om slopande av mervärdeskatten på livsmedel inte hade behandlats i kammaren. Vår partimotion med anledning av propositionen om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt m. m. har f. ö. inte behandlats i skatteutskottet när detta skrivs. Den finansiering av nödvändiga statsutgifter genom skärpning av skatterna på kapital och profiter, som vi samtidigt föreslår, ställer in skattepolitiken som ett led i klasskampen mellan kapitalister och arbetare.”

2. angående utredning av vissa frågor rörande jordbrukspolitiken m. m.

av herr Takman (vpk) som anför:

”Principerna för klara och tydliga uttalanden är bland annat att ’varje ord eller fras bör vara avpassad för sitt sammanhang’, skriver Graves och Hodge i *The reader over your shoulder*, en handbok för engelska prosaskribenter. Ett särfall är det emellertid när en statssekreterare talar i sin ministers namn, ministern i regeringens namn och regeringen i kungens namn. ’Denna ceremoniella praxis resulterar i ett extremt suddigt språk.’

Ett sådant särfall är tydligen utskottsmajoritetens bifall till yrkandena i motionen 1972: 1651 om en utredning för en övergång till lågprislinje för jordbruksprodukter och en undersökning av distributionskostnaderna för livsmedel. Socialdemokraterna röstade enligt min uppfattning för motionens yrkanden även om det inte skedde utan jämmer och vecklagan. Den ceremoniella praxis som utspelats mellan voteringen i utskottet och justeringen av betänkandet har dock gett ett för den oinvidde svårtolkat resultat. Regeringspartiets företrädare i utskottet finner det inte ’varc sig erforderligt eller ens lämpligt att riksdagen gör några bindande uttalanden rörande direktiven för den kommande utredningen’. Men de hänvisar till 1967 års riksdag, högprissystemet inom EEC och dåvarande jordbruksministerns betonande av att ’en lågprislinje rent principiellt hade avsevärda fördelar framför en högprislinje, inte minst med hänsyn till att de lägre inkomsttagarna vid en lågprislinje får bära en mindre del av kostnaderna för jordbruksstödet’. Efter denna utmärkta sammanfattning av den kommunistiska partimotionens tendens görs, före ett svepande omdöme om en hel serie motioner, följande uttalande: ’Det förefaller mot bakgrund av det anförda naturligt att den kommande utredningen även måste komma in på hithörande spörsmål.’

Utifrån de lärdomar som den anförda handboken för engelska prosaskribenter har gett om särfall, där exempelvis en partigrupp i jordbruksutskottet talar i sin jordbruksministers namn, har jag tolkat betänkandet som ett bifall till vpk-motionen 1972: 1651.”

3. angående stöd till pälsdjursuppfödning

av herrar Hedin och Krönmark (båda m) som anför:

”Utskottet har avstyrkt bifall till förslaget i motionen 1972: 1277 om att statlig kreditgaranti skulle ges för driftslån i saneringssyfte för pälsdjursuppfödning och i detta sammanhang hänvisat till att stöd kan utgå enligt kungörelsen om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri. Vi finner det i och för sig positivt att utskottet gjort detta uttalande vilket bör göra det möjligt för pälsdjursuppfödare att erhålla lån.

Eftersom pälskinnexporten tillför landet betydande valutainkomster och pälsdjursnäringen dessutom har betydelse för fiskerinäringens möjligheter att avsätta fisk av sämre slag, är det angeläget att pälsdjursuppfödningen får rimliga möjligheter att lösa sina kapitalproblem.

Vi förutsätter att, i de fall jordbrukare bedriver pälsdjursuppfödning som komplement till jordbruksdriften, man med en generös tolkning av rationaliseringskungörelsen kan göra det möjligt, när så anses befogat, att även lantbruksnämnderna kan medverka till att kreditgaranti beviljas.”

Yttrande över motionerna 1972: 266 och 1972: 1302**Lantbruksstyrelsen (16.2.1972)**

Enligt lantbruksstyrelsens mening bör frågan om eventuell utvidgning av rationaliseringsstödet i form av ökade bidragsmöjligheter till investeringar ses i ett vidare sammanhang, varvid även angelägenheten av andra åtgärder än täckdikning beaktas. Om en utökning av stödet skall ske torde det f. n. finnas investeringar som är angelägnare att stödja genom ökad bidragsgivning än täckdikning.

Lantbruksstyrelsen anför vidare.

Omfattningen av den av lantbruksnämnderna projekterade täckdikningen och storleken av det statliga stödet till denna verksamhet redovisas för åren 1950—1971 i bifogad tabellbilaga.

Den av lantbruksnämnderna projekterade täckdikningen utgör en relativt god mätare på omfattningen av den per år utförda täckdikningen. Visserligen kommer en del av den projekterade täckdikningen ej till utförande, men å andra sidan utföres viss täckdikning som ej projekteras av lantbruksnämnderna. Genom uppgifter inhämtade från lantbruksnämnderna för några år kan den utförda arealen täckdikning approximativt beräknas överstiga den av nämnderna projekterade med omkring 10 %.

Den av nämnderna projekterade arealen (tabellbilaga kolumn 3) låg under 1950-talet och början av 1960-talet på en nivå som varierade mellan 14 000 och 18 000 ha per år. Därefter ökade arealen fram t. o. m. år 1965, då den uppgick till 22 000 ha, varefter en viss nedgång skett. Medelarealen för de fyra senaste åren (1968—1971) uppgick till ca 17 000 ha och utgjorde en större projekterad areal än genomsnittet för perioden 1950—1962, vilken uppgick till ca 16 000 ha. Det bör observeras att investeringsnivån år 1970 genomgående var låg inom jordbruket, beroende bl. a. på de rådande kreditrestriktionerna.

Det statliga stödet till täckdikning i form av bidrag (tabellbilaga kolumn 7) har fr. o. m. år 1968 minskat beroende på de ändrade regler för rationaliseringsverksamheten som trädde i kraft den 1 juli 1967. Att täckdikningsverksamheten trots de restriktivare bestämmelser som gällt för bidragsgivning från nämnda tidpunkt ändå legat på en något högre nivå än under åren 1950—1962 kan sannolikt förklaras av dels att täckdikning i sig själv i de flesta fall är en lönsam åtgärd som relativt snabbt betalar sig, dels de gynnsammare skattemässiga avskrivningsregler för täckdikning som tillkom under 1960-talet och som innebär att anläggningskostnaderna för täckdikning kan avskrivas på 10 år.

Vissa ändringar i reglerna för det statliga rationaliseringsstödet till jordbruket, vilka trädde i kraft den 1 juli 1971, har medfört att statsbidrag nu kan utgå i ökad omfattning till bl. a. täckdikning. Detta gäller främst för norra Sverige och sammanhänger med bestämmelserna om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk (SFS 1971: 420) och möjligheterna att i ökad omfattning tillämpa dispensbestämmelserna i 20 § andra stycket rationaliseringsskugörelsen (SFS 1967: 453).

Den av lantbruksnämnderna under senare år genomsnittligt projekterade arealen på 17 000 ha motsvarar en årligen täckdikad areal på närmare 19 000 ha. Med en varaktighet hos täckdikningen på 50 år skulle 19 000 ha täckdikad areal per år svara mot en täckdikad totalareal av 950 000 ha.

I föreliggande motioner har föreslagits att ett generellt statligt stöd i form av bidrag skall lämnas för täckdikning av all åker som bedöms bli bestående på längre sikt. För att erhålla en uppfattning om kostnaderna för en sådan stödgivning har uppställts två alternativ. I alternativ ett har antagits att en utökad stödgivning skulle resultera i en årlig täckdikning av 25 000 ha motsvarande en total täckdikad åkerareal av 1 250 000 ha och i alternativ två 30 000 ha motsvarande en totalareal av 1 500 000 ha. I båda alternativen har förutsatts att bidrag utgår med 40 % inom SR-området och med 25 % i övriga delar av landet. Enligt tillgänglig statistik kan täckdikning inom SR-området beräknas till 20 % av den totala täckdikningen.

Alt. 1

25 000 ha/år

Kostnad kr/ha 2 600

Kostnad totalt 65 milj. kr

SR-området: 20 % 13 " " ; 40 % bidrag = 5,2 milj. kr

Övrigt: 80 % 52 " " ; 25 % " = 13,0 " "

Summa 18,2 milj. kr

Ovan framräknat belopp bör reduceras med uppskattningsvis 10 % med hänsyn till att bidrag ej utgår med belopp understigande 2 500 kr.

Reducerat belopp

16,4 milj. kr.

Alt. 2

30 000 ha/år

Kostnad kr/ha 2 600

Kostnad totalt 78 milj. kr

SR-området: 20 % 16 " " ; 40 % bidrag = 6,4 milj. kr

Övrigt: 80 % 62 " " ; 25 % " = 15,5 " "

Summa 21,9 milj. kr

Reducerat med 10 %, se ovan under alt. 1

19,7 milj. kr.

Härtill skulle sannolikt komma en viss minskning av bidragsbeloppen beroende på bestämmelserna i 7 § rationaliseringskungörelsen.

De utförda beräkningarna tyder på att en utvidgad bidragsgivning till täckdikning enligt motionärernas hemställan skulle medföra en väsentligt utökad förbrukning av bidragsmedel till inre rationalisering, jämfört med de ca 2 milj. kr som förbrukats under de senaste åren. Motionärernas förslag innebär enligt lantbruksstyrelsens approximativa uppskattningar att bidragsramarna sammanlagt måste ökas med ett belopp i storleksordningen 15 milj. kr per budgetår. Lantbruksstyrelsen vill framhålla att det enligt styrelsens mening knappast är motiverat att vid en eventuell prioritering av medelsutrymmet inom nu fastställd ram för bidrag till inre rationalisering ge ökade bidrag till täckdikning förtur. Styrelsen vill vidare anmäla att framställning nyligen gjorts till Kungl. Maj:t om utökning av bidragsramen för innevarande budgetår på grund av de ökade medelsanspråk som de från den 1 juli 1971 ändrade bestämmelserna medfört. Härjämte har lantbruksstyrelsen tidigare av samma skäl hemställt om höjning av bidragsramen för budgetåret 1972/73.

Bilaga

År	Av lantbruksnämnderna utförd projektering			Statligt stöd			
	Antal obj	Areal, ha	Beräkn. kostn. 1 000-tal kr	Areal, ha	Låne-garanti 1 000-tal kr	Bidrag 1 000-tal kr	Beräkn. kostn. 1 000-tal kr
1	2	3	4	5	6	7	8
1950	3 007	14 905	11 734	5 074	589	835	3 964
1951	2 426	13 589	12 534	3 860	615	683	3 419
1952	2 611	16 376	17 039	4 904	917	987	5 053
1953	2 688	15 438	17 365	5 375	1 536	1 140	6 054
1954	2 934	17 730	20 651	6 063	1 582	1 330	7 139
1955	3 113	17 150	20 776	7 047	2 194	1 508	8 574
1956	2 908	16 906	21 922	6 389	1 890	1 534	8 154
1957	2 701	15 538	20 220	6 158	1 629	1 647	8 166
1958	2 704	15 435	21 026	6 858	1 793	1 776	8 707
1959	2 710	15 058	20 839	8 435	2 380	2 392	11 511
1960	2 692	16 493	23 919	9 773	2 007	3 028	13 305
1961	2 517	15 873	23 302	9 839	2 148	3 376	14 240
1962	2 708	17 449	28 316	10 806	2 966	4 021	16 520
1963	2 614	18 486	31 898	11 687	4 737	4 572	18 688
1964	2 695	20 053	36 543	13 888	6 307	5 926	24 283
1965	2 719	22 100	42 368	14 337	6 849	6 575	26 690
1966	2 329	19 638	40 094	13 583	7 406	6 601	26 063
1967	2 113	19 186	41 156	11 646	8 723	5 318	23 240
1968	1 498	17 705	41 811	8 042	11 356	2 442	17 687
1969	1 430	18 004	41 905	6 681	9 180	2 292	14 963
1970	1 138	15 551	37 741	5 629	7 110	2 249	12 548
1971	1 077	17 184	44 880	4 792	7 406	2 062	11 534

Yttranden över motionerna 1972: 200, 1972: 1281 och 1972: 1290**Lantbruksstyrelsen (5.4.1972)**

Lantbruksstyrelsen anför följande.

De remitterade motionerna går ut på att jordbrukspolitiken skall ses över med hänsyn till dess effekter i en rad avseenden för samhället i övrigt. Bl. a. tas i motionerna upp inverkan på andra näringar än jordbruk, på arbetsmarknaden, miljön samt livsmedelsberedskapen på längre sikt.

Nu gällande jordbrukspolitik grundar sig på det omfattande utredningsarbete som utfördes av 1960 års jordbruksutredning. Härvid behandlades jordbrukspolitiken samband med utvecklingen inom samhället i övrigt. 1967 års riksdagsbeslut om jordbrukspolitiken grundade sig sålunda på ingående överväganden om sambandet mellan på ena sidan jordbrukets utveckling och på andra sidan sysselsättning, landskapsvård och frågor om en tillräckligt stor livsmedelsproduktion med tanke bl. a. på vårt lands beredskap inför en krissituation.

Jordbrukspolitiken anger såsom huvudmål för utvecklingen inom jordbruket effektivast möjlig produktion och en ekonomisk standard för personer sysselsatta i jordbruk som är likvärdig med den i andra näringar. Vidare skall produktionsvolymen anpassas till en nivå som erfordras av beredskapsskäl, dvs. inte lägre än 80 % av full självförsörjning.

Denna politik medför en viss koncentration av jordbruksproduktionen till slättbygder och bättre mellanbygder. För att uppehålla en jordbruksproduktion av önskad storlek i norra Sverige utgår där särskilt statsstöd, vilket på förslag av en parlamentarisk utredning förbättrades föregående år. Det statliga rationaliseringsstödet, som baseras på 1967 och 1971 års beslut, syftar i första hand till en uppbyggnad av lönsamma, bestående företag. För norra Sverige utgår dock i vissa fall stöd även till företag med begränsade utvecklingsmöjligheter. Lantbruksstyrelsen har på Kungl. Maj:ts uppdrag dessutom utarbetat förslag till regler för finansieringsstöd till begränsat utvecklingsbara mjölkföretag även i övriga delar av landet. Genom sistnämnda båda stödformer torde möjligheterna förbättras att tills vidare uppehålla jordbruksdrift i vissa områden där jordbruket eljest skulle komma att nedläggas. I samma riktning kommer också den i årets statsverksproposition föreslagna verksamheten med landskapsvårdande åtgärder i odlingsbygder att verka.

Det kan i sammanhanget erinras om att stödåtgärder härutöver till jordbruk i avfolkningsbygder har ifrågasatts av vissa länsstyrelser i de till inrikesdepartementet ingivna länsprogrammen 1970. Dessa förslag, som främst härrör från norrlandslänen, motiveras av en önskan att bevara bosättning och sysselsättning i vissa glesbygdsområden. Enligt lantbruksstyrelsens mening är stödåtgärder utöver dem som i det föregående angetts f. n. inte jordbrukspolitiskt motiverade. Det innebär emellertid knappast någon konflikt med jordbrukspolitiken om man av andra skäl inför någon form av statsstöd för jordbruk i områden där stöd till jordbrukets rationalisering nu inte kan utgå. Någon ny utredning behöver

inte tillsätts för att särskilt ta upp dessa frågor, eftersom det torde ligga inom ramen för glesbygdsutredningens uppdrag att behandla dem.

Det är såvitt lantbruksstyrelsen kunnat finna inte motionärernas avsikt att huvuddragen i gällande jordbrukspolitik skall ändras. En särskild utredning om den långa rad av sidoeffekter som nämns i motionerna blir med nödvändighet en mycket omfattande och tidskrävande utredning. Förutom jordbrukssektorn torde en sådan utredning få omfatta stora delar av samhället i övrigt sett ur bl. a. ekonomiska, miljömässiga och sociala synpunkter. Det kan enligt lantbruksstyrelsens mening ifrågasättas om en sådan särskild utredning är nödvändig. I den mån en allmän översyn av jordbrukspolitiken skall ske bör dock givetvis även de i motionerna angivna sidoeffekterna av denna politik beaktas så långt detta är motiverat.

Statens jordbruksnämnd (5.4.1972)

Jordbruksnämnden anför.

Statens jordbruksnämnd vill erinra om att frågan om jordbruket och dess roll i samhället behandlades av 1960 års jordbruksutredning. Utredningens överväganden låg till grund för ståndspunktstaganden i dessa frågor i 1967 års riksdagsbeslut om riktlinjerna för jordbrukspolitiken.

Enligt detta beslut är den allmänna jordbrukspolitiska målsättningen att till minsta samhällsekonomiska kostnad åstadkomma en jordbruksproduktion av önskad storlek och att samtidigt göra det möjligt för de i jordbruket sysselsatta att bli delaktiga av den allmänna standardstegringen. Befolkningspolitiska och sociala skäl bör i allmänhet inte leda till att en olönsam jordbruksproduktion upprätthålls på längre sikt. Inte heller bör enligt riksdagsbeslutet naturvården främjas genom generella jordbrukspolitiska åtgärder.

I enlighet härmed är jordbruksnämnden av den uppfattningen, som också redovisas i motionen nr 1972: 1281, att kostnaderna för samhällets insatser i form av jordbrukspolitiska åtgärder inom lokaliserings-, arbetsmarknads- och miljöpolitik ej bör slå igenom i livsmedelspriserna utan bör mötas på annat sätt.

Vad sedan gäller rationaliseringsverksamheten inom jordbruket bör den enligt 1967 års riksdagsbeslut bedrivas med hänsyn även till andra aspekter än de rent jordbrukspolitiska. Planeringen inom jordbrukssektorn skall inordnas i samhällsplaneringen i stort och i den regionala planeringen. Vid den senare skall särskild vikt ägnas dispositionen av markresurserna med syfte att få till stånd bästa möjliga avvägning av behoven av mark för jordbruks-, bebyggelse- och fritidsändamål eller för annan användning. Så långt möjligt skall naturvårdsaspekten beaktas.

Jordbruksnämnden går inte närmare in på rationaliseringsverksamheten; lantbruksstyrelsen är ansvarig myndighet härför. Det kan dock nämnas att undersökningar pågår inom lantbruksekonomiska samarbetsnämndens rationaliseringsgrupp avseende rationaliseringspolitikens verkningar. Undersökningarna är avsedda att läggas fram under loppet av år 1973.

Jordbruksnämnden vill i detta sammanhang också erinra om det av 1971 års riksdag beslutade stödet till jordbruket i norra Sverige. Syftet med stödet är att upprätthålla en regional livsmedelsförsörjning samt att bygga upp bärkraftiga brukningsenheter av näringspolitiska, befolk-

ningspolitiska, sociala och landskapsvårdande skäl. Stödet lämnas dels i form av vissa pristillägg (av budgetmedel), dels genom rationaliseringsverksamhet.

Beträffande naturvårdsaspekterna framhölls i 1967 års riksdagsbeslut att naturvårdsmyndigheten skulle få i uppdrag att följa verkningarna från landskapsvårdssynpunkt av minskningen i jordbruksjordens omfattning.

Statens naturvårdsverk har sedermera låtit företa en utredning, som redovisas i publikationen "Landskapsvård i odlingsbygder" (1970: 9). Den ungefärliga omfattningen har kartlagts av de arealer som från landskapsvårdssynpunkt bör återställas eller skyddas mot nedläggning. I utredningen föreslogs olika metoder för att hålla odlingsmarken öppen, bl. a. betesdrift för främst nötköttsproduktion. Jordbruksnämnden hade i sitt remissyttrande ingen erinran mot att naturvårdsverket tillfördes anslagsmedel härför. Förslag härom har lämnats i årets statsverksproposition (prop. 1972: 1, bilaga 11).

Vidare pågår inom den nu arbetande naturvårdskommittén utredningar om odlingslandskapets bibehållande.

I fråga om utvecklingsländernas livsmedelsförsörjning kom jordbruksutredningen fram till uppfattningen att Sverige kan göra effektivare insatser på annat sätt än genom direkta leveranser av livsmedel till dessa länder. Att upprätthålla en överskottsproduktion med hänsyn till deras försörjning ansågs inte realistiskt.

Vad slutligen beträffar livsmedelsberedskapen har jordbruksnämnden som ansvarig myndighet under år 1968 framlagt en större översyn av och förslag till den närmare utformningen av försörjningsberedskapen. Nämnden bevakar fortlöpande och redovisar i sin årliga anslagsframsättning läget på detta område. Material härtill torde under året vara att förvänta från lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, vars försörjningsgrupp ser över metodiken m. m. för beräkning av produktions- och konsumtionsutvecklingen samt försörjningsbalansen på livsmedelsområdet.

Åtskilliga av de i motionerna anförda synpunkterna har sålunda varit föremål för behandling inom 1960 års jordbruksutredning och beaktas alltjämt i olika sammanhang.

Jordbruksnämnden finner för sin del ej behov av ytterligare utredningar i de av motionärerna åsyftade hänseendena.

Statens naturvårdsverk (4.4.1972)

Naturvårdsverket anför.

Statens naturvårdsverk har begränsat sin behandling av föreliggande motioner till de delar som tar upp naturvårdsaspekter. Verket vill inledningsvis erinra om departementschefens uttalande i propositionen 1971: 95. Han anser det inte vara möjligt att speciellt främja naturvården genom generella jordbrukspolitiska åtgärder. I stället krävs, enligt departementschefen, främst insatser inom ramen för naturvårdspolitik.

Genom beslut 9.6.1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens naturvårdsverk att följa inverkningarna från landskapsvårdssynpunkt av minskningen i jordbruksjordens omfattning. Naturvårdsverket tillsatte i sep-

tember 1968 en arbetsgrupp med representanter för berörda verk och intressorganisationer för att utreda frågan. Arbetsgruppen avgav i oktober 1970 en rapport med förslag till landskapsvårdande åtgärder i odlingsbygder som bl. a. innebar att ca 200 000 ha ej bestående jordbruksmark borde bli föremål för landskapsvårdande åtgärder.

Med utgångspunkt från rapporten lämnade naturvårdsverket därefter sitt förslag till åtgärder, vilket fick ett positivt mottagande vid remissbehandlingen. I 1972 års statsverksproposition har föreslagits en försöksverksamhet kring landskapets öppethållande, t. v. under en treårsperiod. För budgetåret 1972/73 har för denna verksamhet beräknats 1 milj. kr. Enligt verkets mening bör resultatet av denna försöksverksamhet avvaktas innan ytterligare utredningar övervägs.

Med anledning av vad som anförs i motionen 1972: 200 beträffande omprövning av rationaliseringsstödet, vill naturvårdsverket understryka angelägenheten av att även bidra genom avtal med naturvårdsmyndigheter om öppethållande av vikande jordbruksmark bör kunna medräknas på intäktssidan vid lantbruksnämndens prövning av lönsamheten i låneärenden.

Från naturvårdssynpunkt framstår det vidare som självklart att natur- och landskapsfrågorna i största möjliga utsträckning samordnas med regionalpolitiken. Härigenom skapas de bästa garantierna för att resultatet av de naturvårdande insatserna blir bestående.

Arbetsmarknadsstyrelsen (7.4.1972)

Arbetsmarknadsstyrelsen anför.

Sysselsättningen inom jordbruk och jakt har enligt arbetskraftsundersökningarna minskat från 385 000—390 000 åren 1962—1963 till 230 000 år 1971 dvs. med över 40 procent. På grund av det stora antalet brukare i de äldre åldersklasserna har en stor del av minskningen varit att hänföra till naturlig åldersbetingad avgång men vad beträffar anställda och medhjälpare inom jordbruksnäringen har många personer flyttat över till andra näringar och andra orter.

Denna omställning är i första hand en följd av rationaliseringen inom jordbruksnäringen. Sålunda minskade antalet brukningsenheter från 233 000 år 1961 till 155 000 år 1970. Av minskningen på 78 000 brukningsenheter föll 87 procent på gårdar med högst tio hektar åker. Behovet av kompletteringssysselsättning har på sådana gårdar sedan länge varit stort. Ett stort bortfall av kompletteringssysselsättning har successivt skett genom rationaliseringen av skogsbruket. Även inom andra näringar, exempelvis transporter och byggnadsverksamhet, har det underlag för kompletteringssysselsättning som jordbrukets arbetskraft tidigare haft genom rationaliseringar minskat.

Såväl i omställningen mot andra näringar och bostadsorter som inte minst i anordnandet av kompletterande sysselsättning för dem som av olika anledningar, främst ålder, handikapp eller ortsbundenhet, blivit kvar i jordbruket har alla de gängse arbetsmarknadspolitiska åtgärderna givetvis stått öppna även för jordbrukets arbetskraft. Sålunda har beredskapsarbeten t. ex. vid vägbyggen och i skogliga samt miljövårdande arbeten inneburit ett stort bidrag till kompletterande sysselsättning för jordbrukets arbetskraft.

Nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet (4.4.1972)

Institutionen anför.

Gemensamt för de motioner institutionen har fått för yttrande är en diskussion om de indirekta verkningar den nuvarande jordbrukspolitiken medför. De väsentligaste indirekta verkningar som berörs synes vara

- 1) effekten av kemiska bekämpningsmedel inom jordbruket, samt
- 2) förbuskning och igenväxning av tidigare odlad mark.

Utöver dessa indirekta verkningar berör motionen 1972: 200 av herrar Enlund och Jonsson i Alingsås den globala livsmedelsförsörjningen. För institutionen förefaller det klart att den nuvarande livsmedelsproduktionen är efterfrågestyrd och att ej knapphet på lämplig jordbruksmark utgör den begränsande faktorn för en ökning av den globala livsmedelsproduktionen. En ökning f. n. av den svenska jordbruksproduktionen skulle därför på intet sätt förbättra livsmedelssituationen, utan i stället för vissa produkter skapa försämrade marknadsmöjligheter för några underutvecklade länder. Motionärernas antagande att en framtida inkomstökning i den överbefolkade delen av världen skulle kräva en ökning av den svenska jordbruksproduktionen förefaller tvivelaktigt. Dels torde andra jordar än svenska, t. ex. amerikanska, komma att bli tagna i anspråk. Dels kommer en dylik utveckling att ske kontinuerligt, så att en successiv ökning av efterfrågan på jordbruksprodukter medför en motsvarande ökning av marknadspriserna på jordbruksprodukter. Under denna process finns det då möjligheter för det svenska jordbruket att anpassa sig till ändrade priser. Institutionen finner alltså inte att de globala livsmedelsproblemen är ett tillräckligt skäl för en upprivning av 1967 års målsättning för den svenska jordbrukspolitiken.

Vad beträffar de indirekta verkningarna anser institutionen att dessa bör diskuteras i samband med den allmänna miljö- och naturvården, och ej i anknytning till jordbrukspolitiken.

Det ekonomiskt intressanta problemet beträffande bieffekter av kemiska bekämpningsmedel och konstgödning synes vara att finna medel som kan användas för att styra bruket av dylika medel mot medel med mindre omgivningspåverkan. En möjlighet härvidlag är en särskild beskattning eller avgift på användandet av medel med stor omgivningspåverkan (vi utgår här från att regering och giftnämnd kontinuerligt följer effekterna av dessa medel och förbjuder varje medel som ger skador som uppenbarligen överstiger de fördelar som är förknippade med användningen av medlet). En fördel med en sådan avgift är att den är mindre drastisk än ett förbud, vilket hittills verkat vara det enda styrmedel som prövats. Med anledning härav förefaller det institutionen bäst om den nyligen tillsatta miljökostnadsutredningen i sina studier av avgifters användning inom miljöpolitiken kunde förmås att inkludera kemiska bekämpningsmedel i sina forskningsobjekt.

Vad gäller "förbuskningsproblemet" är frågan analog. Hur kan man finna styrmedel som kan förhindra att tidigare odlad mark växer igen. Det är även här möjligt att avgifter och subventioner kan användas, t. ex. i formen av en subvention till jordbrukare och andra landägare och som utgår i proportion till den areal de kvarhåller i från miljösynpunkt önskat skick. Även denna fråga borde utredas av miljökostnadsutredningen.

Lantbrukarnas riksförbund (10.4.1972)

Lantbrukarnas riksförbund anför.

Motionerna 1972: 200 och 1972: 1281 syftar till en viss översyn av jordbrukspolitikens följdverkningar i olika avseenden inom andra samhällsområden, medan motion 1972: 1290 utmynnar i en hemställan om en utredning syftande till en omprövning av den jordbrukspolitiska målsättningen, varvid hänsyn skulle tas även till miljö- och trivselfaktorer.

LRF anser att man vid utformningen av 1967 års riktlinjer för jordbrukspolitiken hade alltför snäva bedömningsgrunder. Tillräcklig hänsyn togs inte till jordbrukspolitikens inverkan ur t. ex. social- och miljösynpunkt. Uppenbara felbedömningar gjordes rörande möjligheterna att överföra resurser från jordbruket till andra näringar, varigenom omställningsproblemen såväl för enskilda människor som för näringen i dess helhet blev underskattade. De miljö- och naturvårdsproblem, som en omfattande nedläggning av åker medför, blev inte på något positivt sätt beaktade.

Det snäva sektorstänkande, som utmärker 1967 års riksdagsbeslut, gäller i huvudsak också uppföljningen av riksdagsbeslutet. Berörda ämbetsverk — lantbruksstyrelsen, jordbruksnämnden, naturvårdsverket, statistiska centralbyrån m. fl. — har var sina bevakningsområden. En omfattande insamling av statistik och andra fakta sker också, varigenom utvecklingen inom jordbruket blir belyst. Denna faktainsamling är emellertid inte tillräcklig om man på grundval av erfarenheterna vill rätta till brister eller på annat sätt styra utvecklingen i önskvärda banor. Här för krävs en analys av orsakssammanhangen och en övergripande bedömning. Denna uppgift kan nu i huvudsak sägas åvila lantbruksekonomiska samarbetsnämnden. Dess resurser är emellertid starkt begränsade. Ej heller omfattar dess kompetensområde utvecklingen i fråga om exempelvis landskapsvård och övrig miljövärd, lokaliseringspolitik, arbetsmarknadspolitik och liknande aspekter, som måste tas med i en helhetssyn på jordbruket och jordbrukspolitiken.

LRF anser att de frågeställningar som tagits upp i motionerna och som ovan exemplifierats måste göras till föremål för en fortlöpande analys, vilket givetvis inte hindrar att delproblem kan tas upp till specialstudium. Uppgiften kan därför inte lösas genom att en särskild utredning tillsätts utan måste skötas av ett permanent organ, som bör vara lantbruksekonomiska samarbetsnämnden. Detta överensstämmer också med vad riksdagen uttalat vid tillskapandet av detta organ. Framhållas bör, att samarbetsnämnden genom en rad arbetsgrupper i dag leder ett flertal utredningar, bl. a. rörande rationaliseringspolitikens effekter.

För att samarbetsnämnden skall kunna fylla den avsedda funktionen på ett tillfredsställande sätt är det dock nödvändigt att dess ekonomiska resurser utökas samtidigt som instruktionen vidgas till att omfatta alla här berörda aspekter. LRF vill betona att en sådan resursförstärkning inte får innebära att samarbetsnämnden utvecklas till ett nytt ämbetsverk. Dess nuvarande roll som samordningsorgan bör således bibehållas. Samarbetsnämnden bör emellertid ges resurser för att planera olika utredningsprojekt och knyta samman resultaten av dessa, så att den eftersträvar totalöverblicken över jordbrukspolitikens inverkan på utvecklingen inom såväl jordbruket som andra samhällsområden kan erhållas.